

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

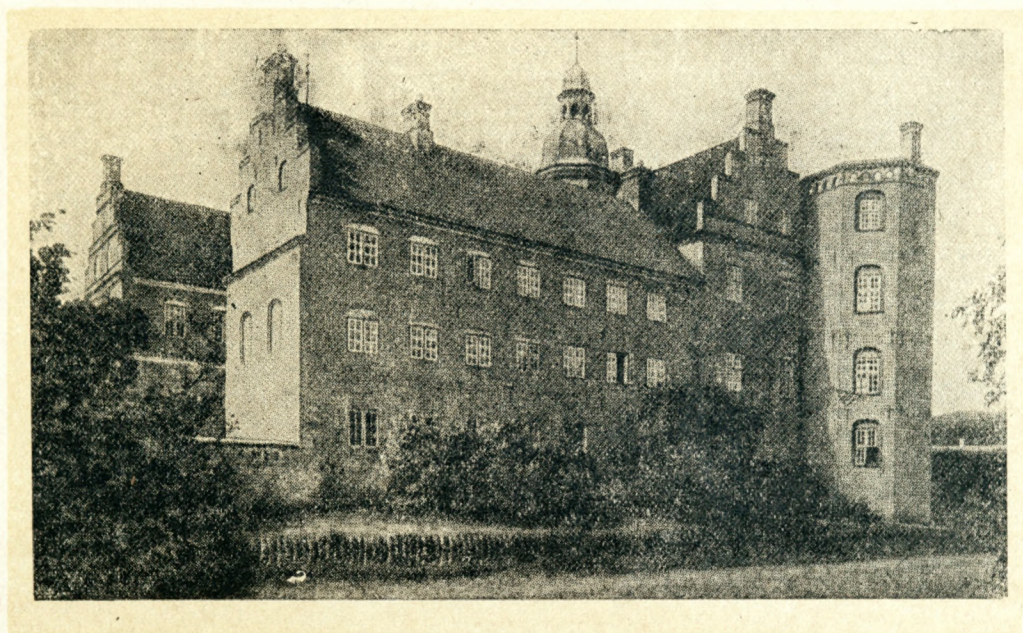
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

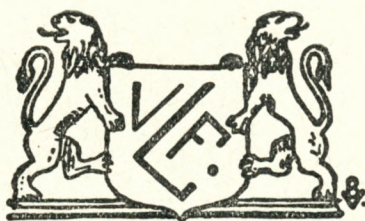
Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DANSKE BYER OG SOGNE

RANDERS AMT

2. HÆFTE

Den katolske Kirke.

I April 1931 fik Kirken 14 dejlige Malerier, de saakaldte „Stationsbilleder“, malede af Kunstneren Emonds-Alt i Aachen. Billederne forestiller: En smuk Korsvej, forskellige Optrin fra Kristi Vandring til Golgatha, og i de herlige Farver, paa gylden Baggrund, giver de Udtryk for Jesu Lidelser under Korsets Vægt, Jesu Samtale med Kvinderne fra Jerusalem o. s. v.

I Tilknytning til den katolske Kirke og Menighed, der dannedes 1867, findes en katolsk Skole, hvor 3 Sct. Joseph Søstre underviser under Ledelse af Sognepræsten, der selv varetager Religionsundervisningen. Skolen, der for Tiden har 40 Elever fordelt i 3 Klasser, modtager Tilskud fra Staten.

M. M. OSTERHAMMEL,
Sognepræst.

MAX MORUS OSTERHAMMEL, Sognepræst, er født 8. September 1861, Studentereksamen 1881, studeret i Rom 1881—87, hvoraf 2 Aar Filosofi, 4 Aar Theologi, præsteviet den 5. Marts 1887, Kapellan ved den katolske Kirke i Randers 1887—96, kst. Sognepræst paa Island 1896—1900, Kapellan ved Rosenkranskirken i København 1900, Sognepræst ved den katolske Kirke i Randers siden November 1901.

ZITA VIOLA RIBER, Organist, er født den 30. Oktober 1903 i Odense. Har gennemgaaet Kursus paa Aarhus Musikkonserverium, ansat som Organist ved den katolske Kirke siden 1. Februar 1932.

Z. V. RIBER,
Organist.

JENS RASMUS JOHANNES JENSEN, Præst, er født den 20. Februar 1870 i Dover som Søn af Gaardejer Rasmus Jensen og Hustru Hansine, født Hansen. Gift 1914 med Kristine Jensen. Studentereksamen 1891 fra det von Westenske Institut, cand. theol. 1906, ordineret den 5. December 1906 til midlertidig Medhjælper hos Sognepræsten i Fruering-Vetved, Vikar for Sognepræsten i Raaby-Sødrup 1907, Vikar for Sognepræsten i Kristiansted paa Sct. Croix 1907—08, kst. Sognepræst for Pedersborg-

J. R. J. JENSEN,
Præst.

F. O. M. NØRGAARD,
Præst.

E. BJØRNBAK,
Præst.

N. C. K. GUNDTOFT,
Kordeg. n.

Kindertofte 1908–09, Kapellan hos Provsten i V. Brønderslev 1909, Vikar hos Sognepræsten ved Vor Frue Kirke i Aalborg 1909, Kapellan hos Sognepræsten for Herstedøster-Herstedvester 1909–10, kst. Sognepræst for Rubjerg-Maarup 1910–11, kst. Sognepræst i Nøraa 1911–17, res. Kapellan i Thisted og Sognepræst i Skinnerup 1917–25, res. Kapellan ved Sct. Mortens Kirke i Randers og Præst ved Randers Hospital siden 1925, Formand for Skolekommissionen i Dronningborg, Formand for Randers Børneasyl, Formand for Kirkegaardsbestyrelsen i 3 Aar, Medlem af Skolekommissionen i Randers, Medlem af Bestyrelsen for Menighedshuset, Formand for Distriktsledelsen for Østerlandsmissionen.

FRANTZ OSKAR MARCHER NØRGAARD, Præst, er født den 23. Juli 1871 i København som Søn af Gehejmeetatsraad, kgl. Kommissarius P. K. Nørgaard og Hustru Charlotte Cecilie, født Marcher. Gift 1908 med Mathilde Jensen, Student fra Metropolitanskolen 1890, cand. theol. 1896, ordineret Kateket ved Sct. Johannes Kirken i København 1901–07, Kapellan i Sahl-Ejsing 1912, Sognepræst i Thisted-Binderup-Durup 1916, Kapellan ved Sct. Peders Kirke i Randers siden 1923.

EJNAR BJØRNBAK, Præst, er født den 25. September 1883 som Søn af Højskoleforstander P. K. Bjørnbak og Hustru Ingeborg, født Thorup. Gift 1910 med Karen Willumsen. Student fra Aalborg 1903, cand. theol. 1909, ordineret Medhjælper i Randers 1909, Sognepræst i S.-N. Onsild 1912, Gerlev-Enslev 1917, Adjunkt ved Randers Statsskole 1921, Sognepræst i Laurbjerg-Lerbjerg 1928, Sognepræst ved Sct. Peders Kirke i Randers 1931, Kredsformand i Kirkeligt Samfund af 1898 fra 1918–22, Kredsformand i De danske Armeniervenner, Formand for Randers Højskoleforenings Ungdomsforening.

NIELS CHRISTIAN KJÆRGAARD GUNDTOFT, Kordeg. n., er født den 25. Maj 1893 som Søn af Gaardejer J. N. Sørensen og Hustru Karen Marie, født Christensen. Gift 1920 med Inger Andersen. Uddannet i Sang i København, Sekretær i K. F. U. M. i Skanderborg og Aarhus, ansat som Kordeg. n. ved Sct. Peders Kirke i Randers siden 1930.

NIELS ANDERSEN, Organist og Kantor, er født den 21. April 1879 i Mørke som Søn af Møllebygger J. Andersen og Hustru Anna Kirstine, født Nielsen. Gift 1905 med Ida Birgitte Weldingh, udvidet Organisteksamen fra København, Organist 1899 som Elev af Professor Nebelong, Lærereksamen fra Vesterbro Seminarium 1900, Organist og Kantor ved Sct. Peders Kirke i Randers 1902, Organist ved Sct. Mortens Kirke 1917, Sanglærer ved Randers kommunale Mellem- og Realskole.

N. ANDERSEN,
Organist.

T. L. DAMSHOLT,
Organist.

A. CHR. VALSGAARD,
Kordeg. n.

TAGE LOUIS DAMSHOLT, Organist, er født den 7. August 1896 i Aarhus som Søn af Overtrumpeter J. Damsholt og Hustru Ane Marie, født Sørensen. Gift 1920 med Gerda Christensen. Uddannet paa Aarhus Musikkonservatorium som Elev af Komponisten J. D. Bondesen 1918, Pianist ved Raadhus-Teatret i Randers til 1923, Organist ved Sct. Peders Kirke i Randers siden den 1. Juli 1923, virker som privat Musiklærer i Randers.

ANDERS CHRISTENSEN VALSGAARD, Kordegn, er født den 12. Februar 1879 i Vorning, Sdr. Onsild, som Søn af Husmand Chr. Christensen Valsgaard og Hustru Kirsten Marie, født Jensen. Gift 1913 med Anna Petersen. Uddannet ved Landbruget, har haft Agenturer i Randers og Opland i ca. 20 Aar, sidste 10 Aar for Statsanstalten for Livsforsikring, siden 1. Maj 1930 Kordegn ved Sct. Mortens Kirke, i 2 Perioder Medlem af Sct. Mortens Sogns Menighedsraad, de sidste 4 Aar som Sekretær.

RRANDERS ÆLDRE KIRKEGAARD ligger mod Øst uden for Bygrænsen mellem Udbyhøj og Skovbakken, den ældste, vestlige Del indviedes 1811, og den første, der blev begravet her, var Stadshauptmand Rasmus Welling. I 1860 og 1885 udvidedes Kirkegaarden mod Øst med henholdsvis 2,3 og 3,4 ha. Et Ligkapel, der ligger paa den næstældste Del, er bygget i Rundbuestil og med to Korsarme 1876 efter Tegning af Arkitekt F. Uldall. Den katolske Menighed har faaet overladt en lille Del af Kirkegaarden. Af kendte Mænd, der er begravet paa Kirkegaarden, nævnes: Etatsraad D. Kirketerp (1792), Borgmester J. F. Carøe (1819), Oberst C. S. F. Faber, Byens Æresborger, Bagermester H. Stilling (1925), m. fl.

I Aarene 1917—19 er Byens Kirkegaardsanlæg blevet udvidet ved Anlæg af nordre Kirkegaard, der er beliggende Nord for Byen paa en Del af Eksercerpladsen; den har et Areal af 5,5 ha, er anlagt efter Planer af Havearkitekt Erstad-Jørgensen, og desuden er der opført et Kapel af røde Mursten efter Tegning af Arkitekt Jensen Wærum, med indvendige Dekorationer af Kunstmaler Rud. Petersen. Til fremtidig Udvidelse af Kirkegaarden er reserveret et 4,4 ha stort Areal af Eksercerpladsen. De samlede Udgifter ved Kirkegaardens Anlæg har andraget ca. 289,000 Kr. Kirkegaardsinspektør er Lorentz-Vilhelm Andersen, og Graver er Anton Sørensen Arendt.

LORENTZ-VILHELM ANDERSEN, Kirkegaardsinspektør, er født den 26. Oktober 1885 i Maglebylille, Taarnby Sogn, som Søn af Gartner L. Andersen og Hustru Marthea, født Johansen. Gift 1916 med Petra Johanne Pedersen, Uddannet som Gartner, Ophold i Hamburg, Berlin, Dresden, Zürich, Genf og Paris fra 1905—11, Anlægsgartner i Odense 1911—18, 1. April 1919 Assistent paa Odense Assistentkirkegaard, 1. Januar 1922 Graver samme Sted, siden 1. Maj 1930 Kirkegaardsinspektør ved Randers Kirkegaard.

L. V. ANDERSEN,
Kirkegaardsinspektør.

ANTON SØRENSEN ARENDT, Graver, er født den 12. September 1884 i Lille Thorup som Søn af Boelsmand J. T. Arendt og Hustru. Gift 1912 med Dagmar Thrane. Uddannet som Gartner paa Bistrup fra 1899—1902, i Norge fra 1902—08. Ansat som Bestyrer af Gartneriet paa Ungdomshjemmet „Skovly“ i Vedbæk fra 1912—15, Gartner i Aalborg fra 1915—18, siden 1918 ansat som Graver ved Randers nordre Kirkegaard og fra 1931 ved østre Kirkegaard.

A. S. ARENDT,
Graver.

SSTATSSKOLEN. Allerede i den katolske Tid var der Skoler for Ungdommen; disse Skoler var oprettet af Klostrene, og de havde naturligvis visse Mangler. Men da Kongerne og de adelige efterhaanden tilrev sig Klostergodset, tænkte de ikke paa at fortsætte disse Klosterskoler. At Skoleforholdene i Randers var daarlige, forstaar man, naar

man bliver oplyst om, at de Forældre, der havde Raad dertil, sendte deres Børn helt ti Lybæk og Flensborg for at gaa i Skole, og hvem der ikke havde Raad til det, maatte lade deres Børn gaa uden at faa nogen egentlig Undervisning.

Efter at Skoleloven i 1814 indførte Skoletvang, blev der i Randers opført en Drengeskole ved Nordre Stræde, senere blev der opført Skoler i Markedsgade, Søren Møllers Gade og ved Fabers Allé. Latinskolerne rundt omkring i Købstæderne var egentlig ogsaa Klosterskoler, men de hørte under Dominikanerklostrene og vedblev derfor at bestaa, da de øvrige Klosterskoler blev nedlagt. I disse Skoler undervistes i Teologi, Filosofi og fremmede Sprog, især Latin. I 1537 bestemte Kristian III i sin Kirkeordinans, at der i hver Købstad skulde være en latinsk Skole med 30 Elever og med mindst 2 Lærere. Ved Kirkeordinansen bestemtes det, at de Landsbyer, der laa i Nærheden af Købstæderne, skulde have deres Degne af de latinske Skolers Elever, og at disse „Løbedegne“ skulde have de Indtægter, der indkom ved Kirketjenesten, til Hjælp ved deres Studeringer; foruden Degnetjenesten maatte de endvidere mindst en Gang om Ugen lære Bønderbørnene Katekismus. Eleverne fra Randers Latinskole maatte saaledes fortjene lidt til Undervisningen rundt omkring i Kirkebyerne, og flere Steder besøgte Eleverne Byens Borgere med Bøsser og Bækkener, hvori de indsamlede Gaver. Latinskolens Elever førte ikke til Stadighed et eksemplarisk Levned, og det blev derfor nødvendigt at tage Bestemmelser om, at Forsømmelse af Læretimerne skulde straffes med Bøder eller Udelukkelse fra Fællesspisningen. Større Forseelser straffedes med Slag paa den blottede Ryg.

Kristian III's Bestemmelse om Løbedegnene syntes ikke at være heldig, og mange Steder brugte man slet ikke disse „Løbedegne“. Frederik II udstedte da i 1574 en Forordning, hvori han befalede, at Bestemmelserne om Løbedegnene skulde overholdes. Det ses saaledes, at Bønderne ikke var glade for Løbedegnene, og selv om Sædedegnene var daarligt udrustede til deres Gerning, var det dog ældre, ærværdige Folk, og ikke unge „Galninge“, som mange af Datidens Latinskoleelever var.

Som foran nævnt var det bestemt, at hver Købstad skulde have en Latinskole, men det blev naturligvis for mange, og da Skolens Rektor døde i 1780, var der Tale om at nedlægge Skolen; man sagde, at Skolen ikke havde nogen passende Bygning. Men dette

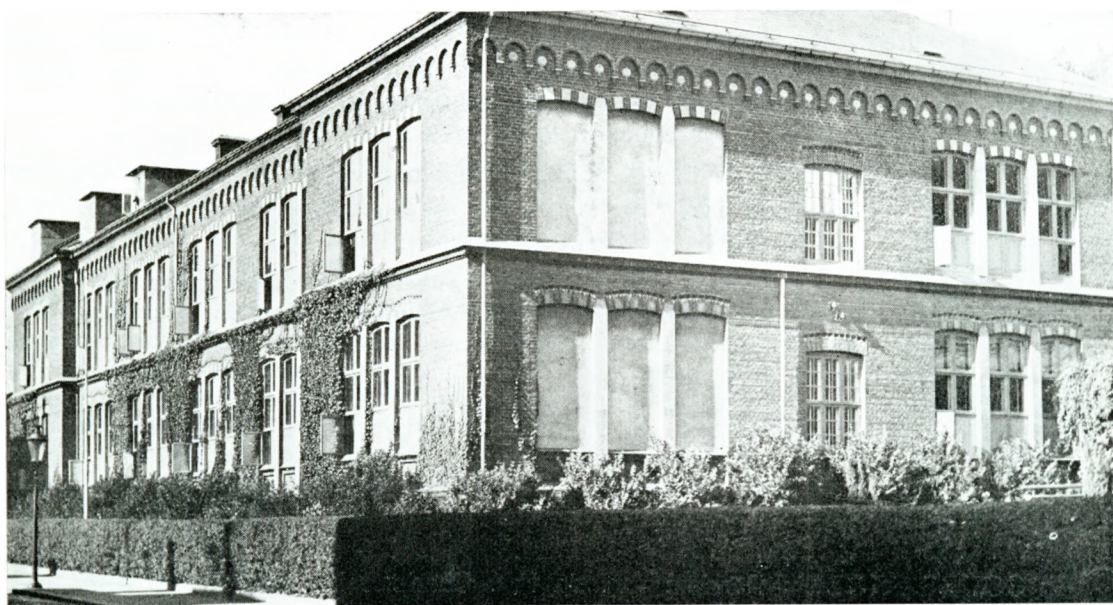
Randers lærde Skole fra 1858 til 1926.

modsatte den altid virksomme Borgmester Carøe sig, og skaffede, ved forskellige Bidrag og et Laan, Penge til et nyt Skolehus. Man købte en Bygning paa Nytorv, det nu restaurerede Helligaandshus. Helligaandshuset var saaledes Latinskole fra 1781—1887, da Randers bekostede en ny Latinskole, hvis Opførelse kostede 47,000 Rd. I 1888—90 opførtes i Forbindelse med Skolen et Gymnastikhus. Skolen indeholdt 14 Klasseværelser samt 4 Specialklasser tll Naturhistorie, Fysik m. m. Desuden var der et Værelse til Haandarbejde og et Bibliotek paa 16,000 Bind.

Efter at Statsskolen ved Almenskoleloven var blevet Fællesskole, voksede Elevantallet stærkt, og da de nye Undervisningsformer krævede mere Plads, viste Skolebygningen sig snart at være for lille. Efter at have haft en Plan fremme om Udvidelse af den gamle Skolebygning, blev det i 1919 vedtaget at opføre en ny Skolebygning paa den af Kommunen skænkede Grund i Byens Udkant. Professor Kampmann udarbejdede Planerne, og efter hans Død overdrog Ministeriet Arkitekterne C. Kampmann og J. Frederiksen at forestaa Opførelsen af Bygningen efter de udarbejdede Planer.

Bygningen er firefløjet i to Etager og af gule Mursten, og indvendig mod Skolegården er der en omløbende Søjlegang. Hovedfacaden vender mod Vest. Boldpladserne vender mod Øst, mod Nord findes to Sidefløje med de to Gymnastiksale og mod Syd to andre Sidefløje med Boliger for Rektor og Pedel, og mellem disse Fløje findes Skolens botaniske Have. Bygningen indeholder 15 Normalklasser samt 2 Hjælpeklasser, 1 Geografiklasse, 1 Tegneklasse, 1 Haandgerningsklasse, 1 Sangklasse, 1 Lokale til skriftlige Prøver, Specialklasser for Kemi, Fysik og Naturhistorie, Rektorværelse, Lærerværelse, Bibliotek og Læsestue samt Festsal. Desuden findes der ved Skolen betydelige Haveanlæg. Den ny Skolebygning indviedes den 17. November 1926.

NIELS CHRISTENSEN, Rektor, er født den 11. September 1866 i Tander som Søn af Gaardejer Søren Christensen og Hustru Mette, født Sørensen. Gift 1899 med Anna Cæcilia. Student fra Aarhus 1886, cand. mag. 1892, Lærer ved Birkerød Kostskole 1892—95, ved Metropolitanskolen 1894—96, ved Slomanns Skole 1895—96, ansat ved Aalborg Katedralskole 1896, Adjunkt 1898. Rektor ved Statsskolen i Randers siden 1918.

Skolen i Markedsgade.

RANDERS KOMMUNALE SKOLEVÆSEN består af: Den Brock-Bredalske Drengekole, Den Brock-Bredalske Pigeskole og den kommunale Mellem- og Realskole. Efter Skoleplan af 1921 deltes Randers kommunale Skolevæsen i 2 Skoleformer: Den Bay-Kirketerpske Skole og De Brock-Bredalske Skoler.

Den Bay-Kirketerpske Skole er oprettet 1884. Oprindeligt var der to Skoler: Den ene er oprettet 1776 af Købmand Bay og den anden oprettet 1778 af Etatsraad Kirketerp. I 1884 blev de to Skoler slaaet sammen og flyttede til Vestergade (Denne Bygning er nu delvis ombygget og indrettet til Politistation). I 1900 flyttede Skolen til Søren Møllersgade. Ved Almenskolelovens Ikrafttræden overgik Skolen til Mellem-skole med eetaarig Real-klasse, og 1921 flyttede Skolen til den nye Skolebygning paa Hobrovej. Denne Skolebygning, der er den største i Randers, blev taget i Brug 1. April og indviet 30. April s. A. ved en Højtidelighed i Skolens Samlingssal, hvortil Skoledirektionen, Byraad, Skolekommission, samtlige Lærere og Lærerinder, Entreprenører m. fl. var indbudte. Skoleudvalgets Formand, Borgmester Riis Flor, m. fl. talte. I Skolen er der 24 Klasseværelser, flere Specialværelser, Badeanstalt, Skolekøkken m. m.

De Brock-Bredalske Skoler er oprettet 1817 af Grosserer Brock og Hustru Lene Bredal. Skolerne har til Huse i 4 store Skolebygninger: 1) Skolen i Nørrestræde, der er opført 1867—68, ombygget i 1915. I Bygningen findes 16 Klasseværelser, Badeanstalt, Skolekøkken og Gymnastiksal. I 1931 var der 488 Elever fordelt paa 15 Klasser. 2) Skolen i Markedsgade er opført 1884—85 med 15 Klasseværelser og Gymnastiksal med Badeanstalt, og i 1920 oprettedes en Skoletandklinik. I 1931 var der 503 Elever fordelt paa 33 Klasser. 3) Skolen i Søren Møllersgade, den tidligere Bay-Kirketerpske Skole er med 18 Klasseværelser, 2 Gymnastiksale, Badeanstalt og Sløjdsal. I 1931 var der 866 Elever fordelt paa 28 Klasser. 4) Skolen paa Hadsundvej er opført 1911—12 med 16 Klasseværelser, 4 Speciallokaler, Gymnastiksal og Skolekøkken. I 1931 var der 488 Elever fordelt paa 16 Klasser.

Den 31. Marts 1932 omfattede Randers kommunale Skolevæsen 4 Realklasser, 18 Mellem-skoleklasser og 92 almindelige Folkeskoleklasser, tilsammen 114 Klasser med ialt 3520 Elever. Lærerpersonalet bestod paa samme Tidspunkt af 1 Skoleinspektør, 4 Overlærere, 44 Lærere og 41 Lærerinder, 3 Timelærere og 7 Timelærerinder.

Skolekommissionens Medlemmer er: Arkitekt A. Posseldt, Formand, Borgmester Aage Riis Flor, Pakmester H. M. Christensen, Grosserer O. Kragh, Pastor C. Ingerslev, Pastor J. Jensen, Førsørgelsesinspektør Johs. Nielsen, Skorstensfejermester C. Holleufer og Pastor Bjørnbak.

Byraadets Skoleudvalgs Medlemmer er: Borgmester Riis Flor, Formand, Lærer N. P. Nielsen og Apoteker F. Kabell. Skoleinspektør er Overlærer Albert Christensen.

ALBERT CHRISTENSEN, Overlærer, Skoleinspektør, er født den 21. August 1875 i Aahøjrup som Søn af Malermester Hans Christensen og Hustru Dorthea, født Jørgensen. Gift 1902 med Anna Kobbernagel. Lærereksamen fra Jelling 1898, exam. polyt. 1899. Student 1901, cand. mag. 1912. Lærer ved Gentofte kommunale Skolevæsen 1900—1913, ved de københavnske Fortsættelseskursus 1906—13, Medlem af Landsforeningen Dansk Arbejdes Hovedbestyrelse og Formand for Foreningens Randersafdeling. Forfatter af Skolebøger i Geografi. Siden den 13. Oktober 1913 Inspektør ved Randers kommunale Skolevæsen.

ALB. CHRISTENSEN,
Skoleinspektør.

Cla COURS SKOLE i Randers var, da Frk. Charlotte la Cour den 2. April 1876 aabnede denne, ikke nogen stor Skole. Skolens Lokaler var heller ikke særlig imponerende, den bestod kun af et Værelse over Porten i Nr. 17 i Østergade og Elevan-

tallet var kun 2. Skolen var saaledes paa det Tidspunkt en Privatundervisning, men det var Frk. la. Cours Maal og Ønske at skabe en rigtig Skole med mange Elever. Da den fine, dannede Dame viste sig at være i Besiddelse af glimrende, pædagogiske Evner, varede det ikke længe, før der fra flere Hjem kom Anmodning om, at hun ogsaa æse med deres Børn.

Af den ringe Begyndelse blev der derfor snart en lille Skole, og det en særligt præget Skole, idet Frk. la. Cour arbejdede med Forstaaelse og Kærlighed overfor Børnene. I Skolen arbejdedes der med Liv og Lyst, og Drivfjederen var Børnenes Kærlighed til deres Lærerinde.

Naturligvis blev Portværelset snart for lille for Skolen, og den flyttede da hen i en Sidefløj i Stilling Gaard, Kirkegade 7. Skolen var naturligvis endnu lille, men der var da to Klasseværelser, selv om der ikke var mange Elever i hver. Skolen havde hidtil kun været besøgt af Børn fra en snæver Kreds af Hjem, og den havde et meget eksklusivt Præg, men nu begyndte ogsaa Borgerskabet at faa Øjnene op for, at denne lille Skole var noget ganske for sig, og at der i den raadede en god Aand og Tone. Som Følge af den efterfølgende Forøgelse af Elevernes Antal maatte man igen søge større Lokaler, og Frk. la. Cour købte da i 1887 Villaen. Tøjhushavevej 32, og flyttede dertil med sin Skole.

Skolen blev efterhaanden for stor til, at Frk. la. Cour selv kunde overkomme Undervisningen, derfor maatte der tilføres nye Kræfter, og der kom ogsaa en Forsterangs Kraft til, da Frk. Ploug i 1889 blev optaget og fik sin Virksomhed ved Skolen. Frk. Ploug var opdraget i Digteren Carl Plougs Hjem og var præget af den fine Kultur, der kendetegnede dette. Sin Uddannelse havde hun faaet hos Frk. Zahle, hos hvem hun senere blev Lærerinde, og fra denne store Skole kom hun til Frk. la. Cours Skole, da denne fra at være mere eksklusiv blev Eksamensskole. I de følgende Aar voksede Skolen stadig, og i 1894 indviedes Lokalerne i Skolebygningen Tøjhushavevej 28, og Skolen flyttede derind. Det var nu en stor Skole, men derfor blev der ikke slaaet af paa Fordringerne om god Aand og Tone. De to Bestyrerinder forstod, hver paa sin Maade, men altid i samme Retning, at paavirke Eleverne til det bedste. I Skolens 25 Aars Jubilæumshefte skriver Frk. la. Cour da ogsaa:

„Først og fremmest har det været Skolens Maal at meddele de unge nyttige, sunde og fremfor alt grundige Kundskaber, og jeg har dernæst stræbt efter, at de unge, naar de forlader Skolen, maa have faaet fat paa en Begyndelse til de sande Livsværdier, at Skolen maa have lært dem, og Hjemmet fremdeles vil lære dem, at skal vort Liv blive et lykkeligt Liv, da maa det bygges paa noget mere end det, Øjet kan se, og Haanden gribe. . . . .“

Skolen fik allerede i 1893 Dimissionsret til almindelig Forberedelseseksamen og dimitterede i det Aar 7 Elever. Siden 1900 har der hvert Aar været afholdt Eksamen — efter 1904 Mellemskole- og Realeksamen. I 1912 trak Frk. la. Cour sig tilbage fra Skolens Le-

Frk. Charlotte la Cour, Skolens Stifter.

C. la Cours Skole.

lighed til og Interesse for Skolen. Paa Skolens 50 Aars Jubilæumsdag var det Meningen, at Dagen skulde fejres ved en stor Fest, men desværre forstyrrede Døden denne Plan, idet Frk. la Cour den 15. November 1925 afgik ved Døden.

Skolens Elevantal er nu ca. 160, og i 1931 dimitteredes til Mellemkole- og Realeksamen henholdsvis 22 og 10, og i 1932 henholdsvis 13 og 17 Elever. Skolens Bestyrer er P. E. Wassmann.

P. E. WASSMANN, Skolebestyrer, er født den 15. December 1880 i København. Lærer og Skolebestyrer i Sindal fra 1912—17, i Nykøbing Sjælland 1917—19, siden 1919 Skolebestyrer ved C. la Cours Skole i Randers.

P. E. WASSMANN,
Skolebestyrer.

WESTRUP'S REALSKOLE. Den 1. Maj 1876 begyndte Lærer Leicht en lille Skole i Apotekerstræde. Skolen begyndte med 2 Elever, men snart voksede Elevantallet, saaledes at der maatte flere Lærere til at forestaa Undervisningen. Denne Skole var Spiren til den nuværende Westrup's Realskole. Da Lærer Leicht døde — omkring 1890 — kom Skolen i nogle Aar til at føre en noget omtumlet Tilværelse, idet Skolen tit skiftede Ledere. Først overtoges den af Lærer Hostrup, dernæst af Lærer Olsen og senere af Lærer Boye, der flyttede Skolen hen i Lorentzgade, hvor den blev slaaet sammen med Frk. Carstensens Skole, som dengang blev ledet af Lærer Lysgaard. Skolelokalerne i Lorentzgade blev imidlertid for smaa, saa lod Boye i 1906 opføre den nuværende Skolebygning i Tøjhushavevej. I 1909 overtoges Skolen af cand. theol. Frydenlund og den nuværende Bestyrer. Kandidat Frydenlund rejste kort efter til Argentina, hvor han nu indtager en betydelig Stilling, og Skolen har siden været ledet af den nuværende Bestyrer, som straks omdannede den til en Realskole. Skolen fik Eksamensret i 1913 og har siden dimitteret omkring 200 Elever til Præliminæreksamen.

Skolen er en Forberedelses-, Borger- og Realskole. Den bestaar af 5 Underklasser og 4 Realklasser. I de 4 Underklasser bringes Børnene saa vidt i Kundskaber, at de vil

kunne bestaa Optagelsesprøven til en Mellemkoles 1. Klasse. Ved Afslutningen af 5. Underklasse vil Eleverne have faaet en afrundet Undervisning omtrent i det Omfang, som fordrer til Mellemkoleeksamen. 3. og 4. Realklasse forbereder Eleverne til „Almindelig Forberedelseseksamen“ (Præliminæreksamen). Skoleaaret er paa omkring 240 Dage i Tiden fra 1. August til 31. Juli, og den daglige Skoletid er fra 8 (om Vinteren Kl. 8,20) til 14,30. I Skolen findes en Elevbogsamling, og desuden er der Salg af Sparemærker, der er et vigtigt Led i Børneopdragelsen ved at lære Børnene Sparsommelighed. Hvert Aar afholder Skolen en Julefest, og om Sommeren en Skoleudflugt.

KNUD VALDEMAR WESTRUP, Realskolebestyrer, er født den 1. April 1869 i København som Søn af Forlagsboghandler August Westrup og Hustru Philippa. Alm. Forberedelseseksamen fra Nørrebro Latin- og Realskole 1885, Kontoruddannelse 1885—87, Adgangseksamen til polyteknisk Lærestalt 1888, Uddannet til Fabriksingeniør 1889—94. Assistent ved Danmarks geologiske Undersøgelse og Universitets mineralogiske Museum 1892—93, Realskolelærer i Aalborg 1895, i Vamdrup 1895—1902, Frederikssund 1902—09, Statens Kursus i Fysik og Kursus i Tegning. Forstander ved Randers tekniske Skole siden 1918, siden 1909 Realskolebestyrer i Randers.

Westrup's Realskole.

RANDERS REALSKOLE er grundlagt 1869 af Kaptajn Helms. Skolen har Lokaler i Lille Torv Nr. 10. I 1902 blev der foretaget en Ombygning, ved hvilken Skolebygningen blev forsynet med en Etage til. I Skolen er der 10 Klasser med 228 Elever, og der undervises af 10 Lærere.

K. V. WESTRUP,
Realskolebestyrer.

C. CHRISTENSEN DALSGAARD, Skolebestyrer, er født den 21. Februar 1869 i Svostrup som Søn af Gaardejer S. Christensen Dalsgaard og Hustru Marie, født Egeriis. Gift med Sigrid Konradsen, anden Gang med Gertrud Münger, Bern. Dimitteret fra Silkeborg Seminarium 1888, Lærer i Hvirring 1888—89, ved Silkeborg Seminarium og Realskole 1889—90, Huslærer i Kolding og Medbestyrer af Kolding private Realskole 1890—98, derunder eetaarigt Kursus i Tysk, Engelsk og Fransk. I en Aarrække Formand for Danmarks Realskoleforening, i 30 Aar Formand for Skolemøderne i Randers, Formand for Retsforbundet i Randers Amt, siden 1898 Ejer og Bestyrer af Randers private Realskole.

C. C. DALSGAARD,
Skolebestyrer.

FORBEREDELSESSKOLEN I RANDERS blev taget i Brug i August 1905. Indtil da havde der været en treklasset Forberedelsesskole for Elever i Alderen 9—12 Aar

med Lokaler i Statsskolen og ledet af denne Skoles Lærere. Da Statsskolen efter Almen-skoleloven 1903 havde Brug for alle sine Lokaler, var der Tale om helt at ophæve Forberedelsesskolen. Imidlertid ønskede en stor Kreds af Forældre at bevare denne Skoleform for deres Børn og samtidig at udvide Skolens Virksomhed til at omfatte hele Forberedelsesundervisningen, indtil Børnene i 11 Aars Alderen kunde søge Optagelse i Statsskolen.

Der blev dannet et Aktieselskab, og de nødvendige Pengemidler blev skaffet til Veje. Derefter blev den nuværende Skolebygning opført paa Hjørnet af Hobrovej og Rejersensvej. Skolen indeholder 5 rummelige Klasseværelser, Gymnastiksal, Sløjsdal og Lærerværelser samt Bolig for en Bestyrer og en Pedel.

Ved at optage den af Frk. Kjølsestede Skole for Børn i Alderen 6—9 Aar kunde Skolen straks begynde med alle 5 Klasser, fælles for Drengene og Piger.

Skolen har altid haft stor Tilslutning, og Elevantallet, der det første Aar var 118, er i de senere Aar steget til 160. Den daglige Ledelse var fra 1905—27 overdraget Lektor Krogh, men efter hans Død blev det ikke mere tilladt en af Statsskolens Lærere at bestyre en Skole af den Art. Det blev derfor bestemt at ophæve Aktieselskabet og at overdrage Skolen med Bygning og Inventar til dens nuværende Bestyrerinde Frk. E. Kjølsestede, der fra 1905 havde været Inspektrice og Lærerinde, og Frk. E. Olsen, der fra 1907 havde været Lærerinde ved Skolen.

Ved Overdragelsen, der fandt Sted den 1. August 1928, blev de hygiejniske Forhold forbedret, blandt andet ved Indlæggelse af W. C. og Centralvarme.

E. KJØLSESTED,
Bestyrerinde.

E. Olsen,
Bestyrerinde.

Forberedelsesskolen i Randers.

RANDERS TEKNISKE SKOLES Oprindelse kan føres helt tilbage til 1805, da der i Randers oprettedes en Søndagsskole for den konfirmerede Ungdom. Det var en af de saakaldte Massmannske Søndagsskoler, hvoraf der dengang lige var oprettet en i København og en i Aalborg. Massmann, der var Præst, kom fra Tyskland her til Landet som Præst ved Frederiks tyske Kirke paa Kristianshavn. Denne Præst saa med Beklagelse, hvor meget den danske Haandværkerungdom manglede i at kunne skrive og regne, og derfor modnedes hos ham Tanken om disse Søndagsskoler, hvor det især var Præster, der virkede som Lærere. I Randers var det saaledes Sognepræst Kruse ved Sct. Mortens Kirke, der var Sjælen i Søndagsskolen. Disse Skoler har sikkert haft deres store Betydning ved at være en Forberedelse til videre Uddannelse.

I Haandværkerforeningen var der livlige Debatter om Søndagsskolens Elever, der udviste stor Førsømmelighed, og man blev enige om, at Mestrene skulde holde deres Lær-

Randers tekniske Skole.

linge flittigt til Skolen; men det hjalp ikke. Imidlertid havde Arkitekt P. Hansen oprettet en lille teknisk Skole, der begyndte 5. Januar 1852 i Vinhandler Mørchs Gaard paa Raadhustorvet. Denne Skole lededes langt mere praktisk, hvilket er let forstaaeligt, naar man betænker, at Søndagsskolen lededes af en Præst og Teknisk Skole af en Arkitekt. Denne tekniske Skole købte Haandværkerforeningen, og den er siden blevet en af Landets største Skoler af sin Art.

Undervisningen skulde foregaa 5 Aftener om Ugen fra September til Maj, og Undervisningsfagene var: Elementær Tegning, Fagtegnning og Overslagsberegning. Eleverne skulde betale 12 Mark maanedlig for Undervisning i alle 3 Fag. Bestyrelsen for Skolen havde udset sig nogle Værelser i den gamle Latinscole til Skolelokaler, og Byraadet imødekom Andragendet om at faa 4—5 Værelser i den gamle Bygning, som nu mest gaar under Navnet „Helligaandshuset“. Den første Bestyrelse kom til at bestaa af Byraadsmedlem, Vævermester Th. J. Hall, Arkitekt P. Hansen, Stolemager N. P. Dich, Frisør Johnsen og Skræddermester N. J. Kastrup.

Mandag den 3. Oktober 1859 aabnedes Skolen; der var dog ikke særlig mange Elever, men efter at Bestyrelsen havde udsendt skriftlig Indbydelse, hjalp det. Fra 1. December maatte der paa Grund af stor Tilslutning oprettes en ny Klasse. Arkitekt P. Hansen blev Skolens daglige Leder og virkede som saadan til sin Død i 1875. De første Aar var der foruden Arkitekt Hansen kun een Lærer til, nemlig Maler Lindstrøm, men fra 1860 var der 3 Lærere, idet Lærer L. C. Barlag overtog Undervisningen i Dansk og Regning.

I 1864—65 laa Teknisk Skole stille paa Grund af Mangel paa Elever, hvilket var en Følge af Krigen og den mørke Stemning, der beherskede Folket efter dennes ulykkelige Udfald. Men i Efteraaret kom der fra 3 Haandværkere Forslag om at begynde Teknisk Skole igen. Skolen begyndte da atter i 1866 og fik Lokale i et Gavlværelse i den gamle Latinscole.

I 1870 blev Teknisk Skole for saa vidt frigjort fra Haandværkerforeningen, som det blev bestemt, at Skolens Bestyrelse skulde have fuld Myndighed i de Forhold, der angik Skolen. Elevantallet var betydeligt, og alt tydede paa, at Skolens gode Tid nu var inde; og da der i 1872 var Udstilling af 62 Elevers Arbejder, besaas og beundredes disse af en Mængde Mennesker, og samtidig kunde Skolen fremvise en Kassebeholdning paa 277 Rd. trods endnu manglende Støtte fra Stat og Kommune. Haandværkerforeningen ydede gennem mange Aar alt til Skolen, hvad der med Rimelighed kunde ofres, og altid uden Modstand fra Medlemmerne. En anden Institution, der troligt Aar efter Aar fra 1872 ydede Skolen pekuniær Støtte, var „Sparekassen for Randers By og Omegn“. I 1873 kom Statens første Tilskud, 100 Rd.

Efter Arkitekt P. Hansens Død overtoges Ledelsen af Tømrermester Ronnenberg. Skolen havde stadig Fremgang; i Skoleaaret 1875—76 var der ca. 150 Elever og 6 Lærere. Staten gav nu 400 Kr. i Tilskud foruden en ekstraordinær Støtte paa 800 Kr., Amtet ydede 100 Kr. Og ved Skolemateriel-Udstillingen i Aarhus fik Skolens Arbejder „Hæderlig Omtale“. — I 1876 fik Skolen overladt hele 1. Etage i den gamle Latinskole. Der var nu rigelig Plads, og Tegneafdelingen deltes i 5 Klasser, Regne- og Skriveafdelingen i 2 Klasser; Elevernes Antal var nu tæt ved 200. I 1879—80 var der ialt 15 Klasser i Skolen, hvorfor der maatte indrettes nogle Lokaler paa Loftet; Elevantallet var steget til 275.

I 1880 oprettedes en Dagskole for Bygningshaandværkere og en for Malere med Undervisning 2 Dage à 6 Timer ugentlig. Dagskolen er nu udvidet med en Motorkonstruktørskole og en Afdeling for kunstindustrielle Fag.

Da imidlertid Antallet af Elever til Aftenskolen stadig voksede, maatte man til sidst have hele den gamle Latinskole taget i Brug, og indenfor Haandværkerforeningen indsaar man, at skulde Teknisk Skoles Forhold blive nogenlunde tilfredsstillende, maatte man have sin egen nye Skolebygning.

Fra 1887—88 gav Skolen Undervisning i følgende Fag: Tegning, Dansk, Skrivning, Regning, Matematik, Naturlære, Bogholderi, Tysk og Engelsk. Samme Aar opløstes endelig den Massmannske Søndagsskole.

De første Penge til den nye Skolebygning stammer fra cand. jur. Fischer, der gav 2000 Kr., og fra „Sparekassen“. Desuden blev der foretaget en Indsamling blandt de Medlemmer af Haandværkerforeningen, der havde Obligationer i Foreningens Bygning, og denne gav 9500 Kr. Byraadet ydede 30,000 Kr., forudsat at Skolen købte en til Kommunen hørende Byggegrund ved Frederiksplads. Skolen tog mod Tilbudet, og samtidig indsendtes Andragende til Ministeriet om Statstilskud. Dette blev bevilget i 1890 og udgjorde det meget betydelige Beløb af 27,000 Kr. Med alle Tilskud, Gaver, Legater m. m. raadede man nu over en Kapital paa 80,000 Kr. og turde nu begynde at realisere Planerne. Skolen blev opført 1890—91, og i 1931 blev Skolens Indre moderniseret. Samme Aar som Skolen blev indviet, aabnedes Adgangen til Undervisningen for Kvinder.

Skolens Forstandere gennem Aarene har været: Arkitekt P. Hansen fra 1859—75, Tømrermester Ronnenberg fra 1875—78, Arkitekt Ancher fra 1878—83, Købmand Mogens Bjerring 1883—97, Arkitekt Jensen-Wærum fra 1897—98, Bygningsinspektør Nic. Petersen fra 1898—1918, siden 1918 Realskolebestyrer Westrup.

RANDERS HANDELSSKOLE er oprettet 1852 og har Lokaler i Søren Møllersgade. Elevantallet er ca. 275, og der undervises 4 Aftener om Ugen i Dansk, Regning, Bogholderi, Handel- og Vekselret, Handelsregning, Engelsk og Tysk. Undervisningen forestaas af 13 Lærere, Forstanderen incl.; Forstander er Lærer Otto Thorup.

OTTO THORUP, Forstander, Lærer, er født 10. Februar 1880 i Randers som Søn af Lærer, Translatør L. P. Thorup og Hustru Maren, født Bursche. Gift 1908 med Lilli Jacobsen. Lærereksamen fra Jelling 1901, forskellige Kursus i Handelsskolefag, Kommunelærer i Randers siden 1901, Lærer ved Randers Handelsskole 1902, Medlem af Randers Byraad siden 1926, Kasserer i Hovedbestyrelsen for Danmarks Lærerforening, Censor i Nørrejydske Censurkreds i Handelslære. Siden 1927 Forstander ved Randers Handelsskole.

O. THORUP,
Forstander.

CENTRALBIBLIOTEKET I RANDERS havde sit første hele Virkeaar i 1928—29, og Arbejdet var baade indadtil og udadtil præget af, at der skulde skabes noget, der i mangt og meget skulde afvige fra det tidligere Folkebibliotek.

Bogbestanden udgjorde ved Aarets Begyndelse 14,351 Bind, deraf 4,934 Bind Skønlitteratur. I Aarets Løb indgik 1,827 Bind og kasseredes 292 Bind, saa Biblioteket den 31. Marts 1929 udgjorde 15,886 Bind, deraf 5,315 Bind Skønlitteratur. Hertil kommer Avisafdelingen, der er fremkommet dels ved Overførelse af Dubletter fra Statens Avisamling i Aarhus, dels ved Gaver og ved Overenskomst med de stedlige Blade, som overlader Biblioteket et Eksemplar af de løbende Aargange til Opbevaring i Samlingen. Biblioteket har saaledes en fuldstændig Samling af alle i Randers siden 1810 trykte Aviser og er saaledes i Besiddelse af en Hovedkilde til Byens og Omegnens Historie. Antallet af Laanere i 1928—29 udgjorde 2,345, og der udlaantes 94,421 Bind, og i samme Tidsrum var der paa Læsesalen Besøg af 17469 (14,987 Mænd og 2,482 Kvinder).

Som det blev betonet ved Indvielsen, skulde Biblioteket være et Bindeled mellem By og Land, og det kan sikkert nu siges, at Opgaven til dels er løst. Allerede 1925 var der mellem Folkebiblioteket og Randers Amts Husholdningsselskab indledet Samarbejde, saaledes at dets Medlemmer henvistes til Biblioteket ved Laan af Bøger. Dette har ført til, at et stigende Antal Laanere ogsaa udenfor denne Amtsförening har benyttet Udlaanet, idet der i 1928—29 til 501 Enkeltlaanere er udlaant 18,882 Bind eller over 20 pCt, af hele Udlaanet. Som en særlig Afdeling af Biblioteket blev der i Aarets Løb oprettet en Oplandssamling. Samlingen bestod den 31. Marts 1929 af 1,501 Bind, hvoraf 736 Bind var Faglitteratur og 765 Bind Skønlitteratur.

Studiekredsarbejdet har omfattet 13 Kredse, deraf 9 under „Arbejdernes Oplysningsforbund“, 3 under „Venstres Ungdom“ og 1 paa en Højskole. Til dette Arbejde har der været knyttet et Depot af Vejvisere fra Krak's Legat, som har været benyttet paa Bibliotekets Læsesale.

Arbejdet i Biblioteket er skredet jævnt og roligt fremad. Arbejdet for Bibliotekssagen i Oplandet er kommet et stort Skridt fremad ved to Sæmslutninger med Centralbiblioteket som Midtpunkt. „Randers Amts Biblioteksforening“ bestaar af Sognebiblioteker i Randers Amt og en Del af Viborg Amt. Denne Forening tjener som Bindeled mellem Sognebibliotekerne indbyrdes og mellem disse og Centralbiblioteket og afholder ligeledes Møder og Kursus. „Randers Amts Skolebiblioteksforening“ er en Sæmslutning af Skoler i Randers Amt, som i Fællesskab har anskaffet en Samling Bogsaet, hvert paa 20 Eksemplarer til Undervisningsbrug, og denne Samling administreres af Centralbiblioteket.

Fra Nytaar 1931 har Biblioteket oprettet en særlig Udlaanssamling paa Randers Køb-

stads Sygehus og derved optaget det meget paaskønnelsesværdige Hospitalsarbejde. Udlaanet foregaar to Formiddage om Ugen.

Udlaanet er ligeledes steget jævnt, og i 1931—32 var det samlede Udlaan 114,490 Bind. Paa Læsesalen var der Besøg af 25,522 (20,755 Mænd og 4,767 Kvinder).

Bibliotekets Personale bestod i 1932 af Bibliotekar Chr. Berthelsen, Assisterterne Frk. G. Glahn, Frk. A. E. Kjølseth, Frk. E. Brandt-Nielsen og Elev Frk. E. M. Brahde.

RANDERS AMTS VEJVÆSEN. Som Følge af Randers Bys Beliggenhed ved det gamle Overfartssted over Gudenaan, har de fleste af Amtets Landeveje deres Udspring i Randers. Dette gælder Landevejene til Udbyhøj, Mellerup, Hadsund, Mariager, Hobro, Aarhus, Hadsten, Laurbjerg, Grenaa, Ørsted og Rønde. Kun Landevejen fra Aarhus over Rønde til Grenaa med Sideveje til Ebeltoft, Landevejen fra Hobro over Mariager til Hadsund og endelig Landevejen fra Hobro over Sdr. Onsild efter Viborg gaar helt uden om Randers.

Hvor Landevejen Randers—Hadsund ender i Syd Hadsund, er der over Mariager Fjord en kombineret Jernbane- og Færdselsbro. I Mellerup er der Færgefart over Randers Fjord saavel for Personer som for Biler, mens der ved Udbyhøj kun kan overfærges Personer.

Af tidligere Hovedlandeveje findes kun Landevejene Aarhus—Randers og Randers—Hobro. Disse Strækninger, der danner en Del af den østjydske Længdvej, er stadig Amtets vigtigste Landeveje, og det kan nævnes, at Aarhus—Randers Landevej umiddelbart Syd for Sønderbro ved Randers iflg. Færdselstællingen har den største Landevejstrafik næst efter enkelte Landeveje i Københavns Omegn.

Fra Aaret 1867, da samtlige Landeveje blev underlagt Amtsraadets Styrelse, til Aar 1932 har Landevejsnettets Længde holdt sig omtrent konstant, ca. 330 km, idet kun mindre Ændringer er sket, bl. a. ved Købstædernes Overtagelse af Landevejsgaderne. I 1932 har Amtsraadet optaget 2 nye Landeveje, nemlig nordre Molsvej fra Rønde over Femmøller til Ebeltoft og Mariager—Hadsundvejen. Disse Veje er i Aarene 1928—32 med en Bekostning paa ca. $\frac{1}{2}$ Million Kr. ombygget, saaledes at de har kunnet indgaa som supplerende Led i Landevejsnettet. Begge Veje er overordentlig smukt beliggende og er udpræget Turistveje. Den samlede Landevejsslængde er ved denne Optagelse forøget med ca. 26 km, til 356 km.

Størsteparten af Landevejene er i Aarene siden 1922 istandsat med Chaussébrolægning, Asfaltbeton eller Overtjæring. Disse Arbejder fortsættes, saaledes at Amtet i Løbet af et Par Aar vil have et fuldt moderne Vejnet.

Som andre Steder har ogsaa her den voldsomme Udvikling af Motorfærdselen efter Krigen bevirket en tilsvarende Stigning i Vejudgifterne. I 1914 var Vejudgifterne 277,276 Kr., i 1918 248,768 Kr., i 1922 724,052 Kr., i 1926 899,474 Kr. og i 1931 1,151,945 Kr.

Af Amtsvejspektører i Randers Amt kendes: A. A. Meyer fra 1847—1899, H. P. Høst fra 1899—1920, J. F. Madsen fra 1920—31 og fra 1931 E. C. Drachmann.

E. C. DRACHMANN,
Amtsvejspektør.

EJNAR CHRISTIAN DRACHMANN, Amtsvejspektør, er født den 22. Maj 1898 i Gimming ved Randers som Søn af Gaardejer I. P. Drachmann og Hustru, født Jacobsen. Gift 1924 med Ester Christensen. Student fra Randers Statsskole 1917, cand. polyt. 1922, Assistent ved Randers Havnevæsen 1922—24, Studierejse til Chile og Argentina 1924—26, Assistent ved Skanderborg Amts Vejevæsen 1926—29, Assistent ved Randers Amts Vejevæsen 1929—31, siden 1 September 1931 Amtsvejspektør i Randers Amt.

RANDERS AMTS VANDLØBSVÆSEN. Der findes i Randers Amt 43 Hovedvandløb med en samlet Længde paa ca. 310 km, der staar under Amtsraadets Tilsyn. De største af Vandløbene er Allingaaen, Ryomgaard Aa og Hadsten Aa. Som det eneste Vandløb, hvor der finder Skibsfart Sted, staar Gudenaas paa Strækningen Silkeborg—Randers direkte under Statens Kontrol. Af Søer under Amtsraadets Tilsyn findes kun een, nemlig den ca. 295 ha store Stubbe Sø paa Mols. I 62 af Amtsraadskredsens Kommuner har Sogneraadene endvidere optaget mindre Vandløb under Sogneraadets Tilsyn; af saadanne mindre offentlige Vandløb findes ca. 200.

Af Inddigninger og større kunstige Afvandingsarealer findes i Randers Amt ca. 20, hvoraf dog kun 8 staar under Amtsraadskredsens Tilsyn. Langt det største af disse er Kolindsund, som indtil Tørlægningen i 1872—79 med sine 2400 ha var Jyllands største Indsø. Nu afvandes de overordentlig frugtbare Jorder ved to store Pumpestationer, en ved Fannerup og en ved Revn. Af andre store Afvandingsforetagender kan nævnes Albæk og Assentoft Pumpeanlæg ved Randers Fjord og det nylig fuldførte Anlæg, Kragssø Pumpeanlæg, ved Grenaa.

Vandafledningsforholdene spiller i det hele taget en stor Rolle i Randers Amt, hvilket dels skyldes de store Arealer af lavtliggende Jorder, og dels skyldes det Jordernes gennemgaaende gode Beskaffenhed og den i Forbindelse hermed staaende intensive Dyrkning af Jorderne.

Til Hjælp ved Tilsynet med Hovedvandløbene, de mindre offentlige Vandløb, Inddigninger og de kunstige Afvandinger er af Amtsraadet antaget cand. polyt. K. Tylvad.

K. TYLVAD, Amtsvandinspektør, er født den 4. Marts 1894 i Hanning Sogn som Søn af Gaardejer, Sognefoged N. Tylvad og Hustru Kathrine, født Clausager. Student fra Ribe Katedralskole 1914, cand. polyt. 1918, ansat ved Ingeniørfirmaet Knudsen og Sørensen, København, fra 1918—19, ansat ved Statens Grundforbedringsvæsen 1920—21, Studierejse i Amerika 1922, ved Hedeselskabet i Viborg 1922—28. Formand for Kystkommissionen i Randers Amtsraadskreds, Censor ved Polyteknisk Læreranstalt i Kulturteknisk Vandbygning, siden 1. Maj 1928 Vandinspektør i Randers Amt.

K. TYLVAD,
Amtsvandinspektør.

RANDERS RAADHUS er opført i 1778 paa samme Plads, hvor det tidligere Raadhus laa. Dette var en grundmuret Bygning, der var bygget i 1616. I 1796 forsyndes Bygningen med et Spir paa det høje Tag. Den restaureredes udvendig i 1865 og indvendig i 1898—99, og i 1930 blev Raadhuset sat paa Ruller og flyttet ca. 3 m mod Nord, og derefter restaureret paany. Denne Flytning foretoges af Hensyn til en Regulering af Færdselsforholdene omkring Raadhuspladsen. I den underste Etages nordre Ende var den militære Arrest, og indtil Tinghuset byggedes, var der ogsaa i den søndre Ende ud til Gaarden Arrestkamre for civile Arrestanter. Fanger maa paa de Tider have været mere skikkelige end Nutidens, eftersom man ikke har hørt noget om, at de rømte fra Fangenskabet, hvad ikke vilde have været nogen vanskelig Sag. Fangerne var i Stand til at staa i jævnlig Forbindelse med Omverdenen, og de blev af deres Venner forsynet med Madvarer i Fastetiden; man havde saaledes Eksempel paa, at da en Arrestant skulde løslades efter udstaaet Vand- og Bødestraf, viste det sig, at han var døddrukken. Hans Venner havde forsynet ham alt for godt.

Det nuværende Raadhus ejes af Købstadskommunen og indeholder foruden Byraadssalen en Række kommunale Kontorer. I Byraadssalen hænger Oliemalerier af: Borgmestrene J. F. Carøe og Chr. Fischer, Legatstifteren Grosserer Niels Brock og Hustru Lene, født Bredal, Sognepræst Chr. F. C. Reiersen, Proprietær Søren Møller, Købmand J. M. Chr.

Randers Raadhus.

Ankerstjerne og Byens Æresborger, Bagermester Hermann Stilling. Her findes endvidere et i 1884 udført vandfarvet Billede af Helligaandshuset før dets Restaurering.

TING- OG ARRESTHUSET ligger paa Skt. Laurentii Bakke, hvor før Skt. Laurentii Kirke stod. Det er opført i 1861—62 og kostede 92,300 Kr. Kammerherre F. Meldahl har leveret Tegningen til Bygningen, der er i to Stokværk med Kælder iblandet gotisk Murstensstil. Det er fælles for Byen, for Nørhald, Støvring og Galten, og for Rougsø, Sønderhald og Ø.-Lisbjerg Herreder, og det benyttes tillige af Amtsraad og Forligskommission. Det indeholder 32 Enkeltceller og 4 Fællesarrester, 3 Retslokaler samt Amtsraadssal og Arkiv.

POLITISTATIONEN ligger i Vestergade og er indrettet i den tidligere Borgerskole, der er opført i 1845. Den flyttedes hertil i 1916, da Kæmmerkontoret blev indrettet paa Raadhuset. Foruden Lokaler for det kommunale Politi og Statspolitiet samt Politimesterkontor findes i Bygningen en særlig Politistation for Nørhald m. fl. Herreder.

C. V. WIWEL, Dommer, R. af D., er født den 30. November 1867 i Hillerød som Søn af Bogbinder H. C. Wiwel og Hustru Dorthea, f. Hansen. Gift 1903 med Elisabeth Frederikke Møller. Student fra Frederiksborg Statsskole 1885, cand. jur. 1893, Byfogedfuldmægtig i Odense 1893, Fuldmægtig ved Bjerge-Aasum Herreder 1897, Byfogedfuldmægtig i Odense 1901, By- og Herredsfuldmægtig i Svaneke 1906, i Nexø 1909, Borgmester og Byfoged i Svaneke, Herredsfoged i Øster Herred 1910, Kriminaldommer i Hjørring m. v. 1919, Dommer i Retskreds Nr. 61 b. Nørhald, Støvring og Galten Herreder 1925, i Retskreds Nr. 59 Rougsø Herred og en Del af Sønderhald Herred med Nørhald, Støvring og Galten Herreder 1930.

EDUARD KAAS, Dommer, er født den 18. Januar 1882 i Slagelse som Søn af Lektor H. J. M. H. Kaas og Hustru Oline, f. Petersen. Gift 1913 med Valborg Warmdahl. Student fra Odense 1900, cand. jur. 1906, By- og Herredsfuldmægtig i Lemvig fra 1907—19, Dommerfuldmægtig i Lemvig fra 1919—21, Politimester i Ning og Hads Herreder 1921, Dommer i Randers siden 1927.

C. V. WIWEL,
Dommer.

H. H. VOLQUARTS,
Politimester.

P. M. T. ENGBERG,
Politifuldmægtig.

CHR. A. ERLAND,
Politiassistent.

JENS COLIND, Politimester, R. af D., er født den 13. Juni 1866 i Bendstrup som Søn af Gaardejer Søren Colind og Hustru Maren, f. Mariager. Gift 1898 med Asmine Sofie Tollesen. Student fra Randers 1887, cand. jur. 1893, By- og Herredsfuld­mætig i Næstved 1894, By- og Birkefuldmætig i Nysted 1897, Politimester i Rougso, Sønderhald samt Øster Lisbjerg Herreder siden 1919.

H. H. VOLQUARTZ, Politimester, er født den 22. Juni 1887 i Ørre som Søn af Sognepræst Johannes Volquartz og Hustru Jutta, født Nygaard. Gift 1911 med Else Warming. Student fra Sorø Akademi 1905, cand. jur. 1911, Assistent i Universitetskvæsturen 1911, By- og Herredsfuld­mætig i Mariager 1913, Assistent i Statspolitiet 1918, Politiinspektør i samme 1919, Chef for Opdagelsespolitiet fra 1924—26, Politimester i Randers.

JENS HAASE, Dommerfuldmætig, er født den 2. Juli 1886 i Birkerød som Søn af Lærer H. Haase og Hustru Marie, født Krohn. Gift 1926 med cand. jur. Aslaug Margrethe Balthazar Christensen. Student 1904, cand. jur. 1911, Dommerfuldmætig siden 1911.

KURT WALTHER GAUTIER, Politifuldmætig, er født den 20. Juni 1902 i København som Søn af Stabsdyrlæge G. Gautier og Hustru Anna, født Larsen. Gift 1927 med Ellen Brüel. Student 1920, cand. jur. 1926, Politifuldmætig i Randers siden 1932.

VICTOR HENRY COLIND, Politifuldmætig, er født den 14. September 1905 i Nysted som Søn af Politimester J. Colind og Hustru Asmine, født Tollesen. Student 1923, cand. jur. 1930, Politifuldmætig siden 1931.

POUL MOTH THESTRUP ENGBERG, Politifuldmætig, er født den 26. Maj 1908 i Hjørring som Søn af Sognepræst J. Engberg og Hustru. Gift 1932 med Bodil Teilmann. Student 1926, cand. jur. 1931, Politifuldmætig siden 1931.

CHRISTIAN ALBERT ERLAND, Politiassistent, er født den 10. September 1876 i Aalborg som Søn af Husejer Fr. Erland og Hustru. exam. juris. 1900, Byfogedfuldmætig i Randers fra 1901—1912, Politiassistent siden 1912.

JENS JENSEN, Kriminalassistent, er født den 12. December 1870 som Søn af Husmand Jens Jensen og Hustru Elisebath, født Dröscher. Gift 1898 med Anna Marie Hansen. Politibetjent i Aarhus fra 1898—1911, Statsbetjent i Hjørring fra 1911—14, Overbetjent fra 1914—20, Vagt- og Overvagtmester i Skanderborg, i Randers siden 1921, nu Kriminalassistent.

S. P. GJANDRUP,
Overbetjent.

H. K. BENNER,
Overbetjent.

C. W. M. KLINGE,
Overbetjent.

C. MADSEN,
Inspektionsbetjent.

VALDEMAR ANDERSEN, Kriminalassistent, er født den 17. Oktober 1872 som Søn af Gaardejer S. Andersen i Astrup og Hustru Marie, født Frederiksen. Gift med Kathrine Madsen. Politibetjent i Aarhus fra 1899 - 1911, Statsbetjent i Skive og Holstebro fra 1911 - 15, i Randers siden 1915, Overbetjent 1919, Vagtmester 1921, Kriminalassistent 1931.

SØREN POULSEN GJANDRUP, DM., Overbetjent, er født 15. August 1876 som Søn af Gaardejer P. S. Gjandrup og Hustru Kirsten, født Andersen. Gift 1901 med Karen Hjulmann. Ansat ved Randers Politi 1907, Inspektionsbetjent 1913, Overbetjent 1924.

HANS KAAS BENNER, Overbetjent, er født den 21. Maj 1877 i Levring som Søn af Gaardejer Chr. Benner og Hustru Laura, født Pedersen. Gift 1903 med Inger Lehn. Ansat ved Randers Politi fra 1909 - 12, ved Gjerlev-Onsild Herreder fra 1912 - 13, ved Rougsø-Sønderhald siden 1913, Overbetjent i Statspolitiet siden 1920.

CARL WILHELM MARTIN KLINGE, Overbetjent, er født den 24. August 1883 i Horsens som Søn af Forretter P. J. Madsen og Hustru Emilie, født Lindstorff. Gift 1907 med Petra Wolthers († 1932). Ansat ved Randers Politi 1913, ved Statspolitiet i Randers 1919, Overbetjent 1932.

CHRISTEN MADSEN, Inspektionsbetjent, er født den 23. Marts 1888 som Søn af Karetmager J. Madsen, Lem pr. Randers, og Hustru Ane Kirstine, født Bjerregaard Andersen. Gift 1910 med Jensine Nielsen. Politibetjent i Randers siden 1919, Inspektionsbetjent siden 1923.

N. C. P. PEDERSEN,
Inspektionsbetjent.

J. CHR. REINDRUP,
Arrestforvarer.

P. WILDE,
Motorsagkyndig.

NIELS CHRISTIAN PEDER PEDERSEN, Inspektionsbetjent, er født den 5. Februar 1891 som Søn af Husmand P. Pedersen, Bjergby, og Hustru Oline, født Olsen. Gift 1917 med Metha Kirstine Nielsen. Politibetjent i Randers siden 1920, Inspektionsbetjent siden 1927.

JENS CHRISTIAN REINDRUP, Arrestforvarer, er født den 16. Januar 1878 som Søn af Arbejdsmand Jens Nielsen fra Pandrup og Hustru Marie, født Nielsen. Gift 1903 med Henriette Frederiksen. Politibetjent i Randers siden 1907, Arrestforvarer siden 1916.

POUL WILDE, Ingeniør, Justitsministeriets Motorsagkyndige, er født den 2. Februar 1886 paa Frederiksberg som Søn af Amtsforvalter A. Wilde og Hustru Johanne, født Købke. Gift 1924 med Gerda Nielsen. Student fra Herlufsholm 1903, cand. polyt. 1913, Ingeniør ved Akts. Strømmen i Randers fra 1914 - 17, selvstændig Ingeniørvirksomhed fra 1917 - 23, Justitsministeriets Motorsagkyndige siden 1923. Medlem af Bestyrelsen for Museets Kunstafdeling og for Randers Kunstforening.

RRANDERS KØBSTADS SYGEHUS. Randers Hospitalshistorie gaar langt tilbage i Tiden. Allerede i Aaret 1558 oprettede Kong Christian III et Hospital i Byen i den middelalderlige Provstegaard uden for Vesterport. Denne Stiftelse optog oprindelig ogsaa sindssyge; men ved en fuldstændig Ombygning i 1866 - 68 overførtes disse til Aarhus, senere til Viborg. I 1869 - 70 blev der paa en Grund, hvor Hobrovejen støder til Adelgade, bygget et Sygehus, som kostede ca. 50,000 Rd. at opføre. Det var et efter Datidens Forhold ret aneligt og tillige smukt Bygningskompleks, som bestod af en Hovedbygning

Randers Købstads Sygehus.

i to Stokværk med Kælder af røde Munkesten med Facade mod Syd og en Sidebygning vinkelret paa Hovedbygningen samt Udbygninger til Brændsel, Vaskehus m. m. Sidebygningen var oprindeligt ikke sammenbygget med Hovedbygningen, men i 1884, da Trangen til mere Plads gjorde sig gældende, byggede man Sidebygning og Hovedbygning sammen. I Hovedfløjen var indrettet medicinsk og kirurgisk Afdeling og i Sidefløjen epidemisk Afdeling.

Gennem Aarene er der sket en Række Forbedringer og Udvidelser af Sygehuset. I 1884 fik man Gasbelysning, samme Aar toges Epidemilokalerne i Ejendommen Matr. 812, Møllegade, i Brug til Patienter med Tyfus og lignende smitsomme Sygdomme. I 1891 opførtes en offentlig Desinfektionsanstalt, 1896 toges en ny Fløj, som var tilbygget Hovedbygningens vestlige Ende efter Tegning af Arkitekt Jensen Wærum, i Brug for Croup-patienter. I 1904 installeredes W. C., samme Aar blev en nogle Aar før købt Nabovilla taget i Brug som Hjælpe sygehus, og ligeledes samme Aar modtog Sygehuset en Gave paa 3,000 Kr. til Anskaffelse af et Røntgenapparat, i 1914 installeredes elektrisk Lys og i 1922 Centralvarme og Lysbehandlingsklinik.

Lige fra Sygehuset blev taget i Brug, var dettes østlige Ende overladt 5. Dragonregiment som Garnisonssygehus; her var Plads til ca. 25 Patienter. Disse og Personalet forplejedes fra Sygehusets Køkken. Belægningen paa denne Afdeling var imidlertid meget lille, 5--6 Mand i Gennemsnit pr. Dag, og da man manglede Plads paa Sygehusets civile Afdeling, fik man efter Forhandlinger med Krigsministeriet tilvejebragt en Overenskomst, hvorefter den militære Sygeafdeling afstodes til Byen, mod at alvorlige Sygdomstilfælde blandt Militæret behandledes paa selve Sygehuset mod Betaling som for indenbys Patienter, medens lettere Sygdomstilfælde henvises til et paa en af Byens Kaserner indrettet Infirmeri.

I 1916 toges efter Overenskomst med Randers Amt det nyopførte Sct. Josephsøstrenes Amts-Sygehus i Brug, og herved fandt en haardt tiltrængt Aflastning Sted for Købstads-Sygehuset. Kun gennem disse to Aflastninger har det været muligt at undgaa yderligere Udvidelser eller Nybygning. Imidlertid har der gentagne Gange været udarbejdet Planer til Opførelse af et helt nyt Sygehus paa en Grund uden for Byen. Saaledes i 1911, da man førte en resultatløs Forhandling med Randers Amt om en Overenskomst med

Nybygning som Grundlag, og senere i 1919. At de i sidstnævnte Aar udarbejdede Planer ikke kom til Udførelse, skyldtes Pengeknaphed.

Som Sygehuset nu staar, er det med Hjælpepsygehuset i Villaen beregnet til at kunne huse 121 Patienter med medicinsk-kirurgiske Sygdomme paa blandede Afdelinger, samt sindssyge Patienter. Tuberkulosepatienter modtages ikke. Som Følge af, at Sygehuset er gammelt, klæber naturligvis mange Mangler ved det: Gangene er for smalle, og i Fløjen mod Nord ligger Gangen desuden midt i Bygningen; der findes kun een Operationsstue; Thekøkkener og W. C. er for smaa, Trapperne er for smalle, naar Patienterne maa bæres op. Hvad Hjælpepsygehuset angaar, da er Manglerne her om muligt endnu større, idet selve Bygningen har slaaet store Revner og er spændt sammen paa Kryds og Tværs. Det er en Selvfølge, at det stiller store Krav til Personalet at arbejde paa et saadant Sygehus. Paa den anden Side er det Krav, Driften stiller til Kommunens Kasse, ikke særligt betydeligt. Der er indrettet en offentlig Badeanstalt i Sygehusets Sidefløj.

Som Sygehusets Overlæge virkede Otto V. Lassen fra 1. November 1881 til 31. Marts 1915. Efter Overlæge Lassens Afgang var Dr. Niels L. Nørgaard konstitueret i Stillingen til 30. November 1916, og den 1. December 1916 ansattes Sygehusets nuværende Overlæge Ingvard G. F. Svindt. Fra 1. Oktober 1870 til 31. December 1895 var Jacob Hundrup Sygehusets Inspektør; han afløstes af Johannes Norrild, der forblev i Stillingen, indtil han den 1. Maj 1907 ansattes som Forstander ved Aandssvageanstalten i Ribe. Norrilds Efterfølger, Hans Lauritz Friser, sad kun til 31. December 1907 og er nu Bogholder ved Statens Sindssygehospital i Middelfart. Den 1. Januar 1908 ansattes Martin Jensen som Inspektør; han døde den 22. April 1914 og efterfulgtes af Sygehusets nuværende Inspektør Viggo Andreas Thomsen fra 1. Juli 1914.

INGVARD SVINDT, Overlæge, F. Æ. L., Fr. r. K., er født den 4. Marts 1878 i Hinnerup som Son af Karetmager Kr. Svindt og Hustru Kristine, født Thomsen. Student fra Aarhus 1897, med. Eksamen 1905, Konservator ved Universitetets patologisk-anatomiske Institut 1909—11, Reservelæge ved Københavns Amtssygehus 1911—14, kst. Overlæge ved samme April—Oktober 1914, Lægechef ved den danske Ambulance i Paris Januar—December 1916, Overlæge ved Randers Købstads Sygehus siden December 1916.

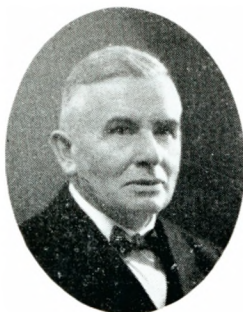
VIGGO ANDREAS THOMSEN, Sygehusinspektør, er født den 5. Februar 1872 som Søn af Købmand O. V. Thomsen og Hustru Sophie, født Jørgensen. Næstformand i Sygehusinspektorföreningen, Næstformand i Foreningen af kommunale Funktionærer i Randers, Sekretær for Foreningen af Sygehusbestyrelser i Danmark, ansat ved Randers Købstadssygehus og Epidemihus som Inspektør siden 1914.

KIRSTINE MARIE JACOBSEN, Økonoma, er født 3. Juli 1892 som Datter af Gaardejer Chr. Jacobsen og Hustru Cecilie, født Nielsen, Elev paa Rigshospitalet 1917, paa Middelfart fra 1917—19, ansat ved Randers Købstads Sygehus som Økonoma siden 1922.

JULIANE MARIE MADSEN, Oldfrue, er født 12. August 1890 som Datter af Landmand Chr. Madsen og Hustru Mariane M., født Nielsen. Ansat ved Randers Købstads Sygehus som Oldfruesiden 1923.

I. SVINDT,
Overlæge.

V. A. THOMSEN,
Inspektør.

K. M. JACOBSEN,
Økonoma.

J. M. MADSEN,
Oldfrue.

F. LETH,
Operationssygeplejerske.

M. K. BAY,
Afdelingssygeplejerske.

M. KNUDSEN,
Afdelingssygeplejerske.

E. D. BLÆDEL,
Afdelingssygeplejerske.

FREDERIKKE LETH, Operationssygeplejerske, er født den 23. Oktober 1885 som Datter af Tømrer Chr. Leth og Hustru Johanne, født Frederiksen. Uddannet som Sygeplejerske i Randers og Holstebro 1912—14, Assistent ved Holstebro Amtssygehus, ansat ved Randers Købstads Sygehus som Operationssygeplejerske siden 1914.

MAGRETTE KIRSTINE BAY, Afdelingssygeplejerske, er født den 19. Januar 1886 som Datter af Landmand S. Bay og Hustru Helene, født Thomsen. Uddannet paa Julemærkesanatoriet ved Kolding 1911—12 og i Randers 1913—16, ansat ved Randers Købstads Sygehus som Afdelingssygeplejerske siden 1916.

MARIE KNUDSEN, Afdelingssygeplejerske, er født den 30. April 1891 som Datter af Købmand P. Knudsen og Hustru Kirstine, født Pedersen. Uddannet som Sygeplejerske paa Skive Sygehus 1915—18, i Randers 1918—19, i Norge 1919, paa Viborg Sindssygehospital 1920, ansat ved Randers Købstads Sygehus som Afdelingssygeplejerske siden 1923.

ELISABETH DONS BLÆDEL, Afdelingssygeplejerske, er født den 6. Marts 1900 som Datter af Ingeniør H. H. D. Blædel og Hustru Anna Marie, født Simonsen. Uddannet paa Julemærkesanatoriet og Randers Købstads Sygehus 1918—24, Sygeplejerske paa Riis Skov Sindssygehospital og ved Rigs-hospitalet, ansat ved Randers Købstads Sygehus som Afdelingssygeplejerske.

ELSE LANGBALLE, Afdelingssygeplejerske, er født den 7. Marts 1900 som Datter af Gaardejer C. Langballe og Hustru Augustine, f. Lorentzen. Uddannet som Sygeplejerske i Hornsyld 1926—27, Assistent i Hornsyld 1927—29, ansat ved Randers Købstads Sygehus som Afdelingssygeplejerske siden 1929.

RAGNHILD VOLSTEDLUND, Afdelingssygeplejerske, er født den 3. Juni 1904 som Datter af Gaard- og Møllejer P. K. Volstedlund og Hustru Dorthea, født Hansen. Uddannet som Sygeplejerske i Randers 1926—29, ansat ved Randers Købstads Sygehus som Afdelingssygeplejerske.

PETER THOMSEN, Portør, er født den 24. Oktober 1886 som Søn af Sognefoged Th. P. Thomsen og Hustru Johanne Marie, født Hansen. Gift 1918 med Anna Kirstine Thomsen. Ansat ved Randers Købstads Sygehus som Portør siden 1917.

KARL CHRISTENSEN, Desinfektør, er født den 27. Juni 1894 som Søn af Skrædder N. C. Christensen og Hustru Ane Kirstine. Gift 1922 med Johanne Christensen, ansat ved Randers Købstads Sygehus som Desinfektør siden 1921.

E. LANGBALLE,
Afdelingssygeplejerske.

R. VOLSTEDLUND,
Afdelingssygeplejerske.

P. THOMSEN,
Portør.

RANDERS AMTS OG BYS EPIDEMISYGEHUS. Før August 1886 havde Byen ikke noget særskilt Sygehus for Epidemipatienter, men der fandtes i det egentlige Sygehus en Afdeling for Crouppatienter og i Bygningerne Nr. 22 og 24 i Møllegade behandlede Tyfus. Fra nævnte Tidspunkt toges det af Amt og By ifølge Overenskomst af 10. September 1885 opførte Epidemisygehus i Brug. Herom indeholder Beretningen fra Randers Epidemisygehus for 1888 følgende: Epidemihuset ved Randers er efter lange Forhandlinger mellem By og Amt bygget ifølge Overenskomst af 10. September 1885 og traadt i Virksomhed i August 1886. Det ligger højt og isoleret paa Bakkedraget nordøst for Byen bagved dens Plantager med Facade omtrent mod Syd med 5 Værelser til voksne eller 3 Børnesenge i hvert, og et Kubikindhold af omtrent 1600 Fod. Mod Nord ligger Korridor, og bag den Badeværelset, Desinfektionsovn, Skyllerum, Latriner o. s. v., medens Økonomien er i Kælderen. I den østlige Ende af Huset findes, afsondret ved Brandmur,

Randers Amts og Bys Epidemihus.

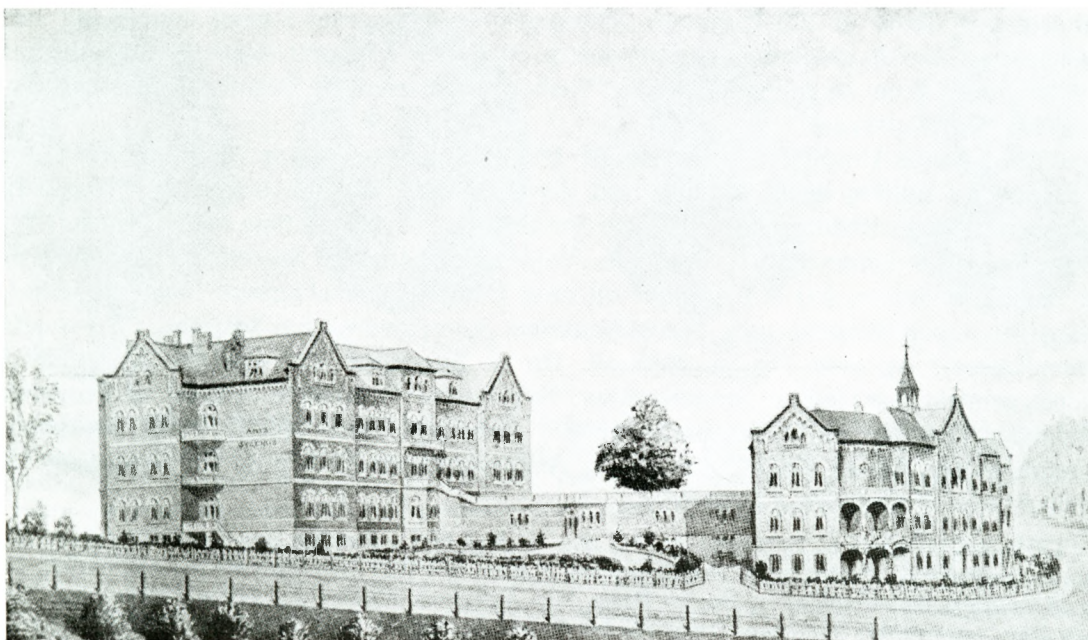
2 Værelser à 2 Senge, bestemte til at fyldestgøre Lov af 2. Juli 1880 § 9 om Receptionlokaler i Søkøbstæderne. Bekostningen ved Anlægget var lidt over 30,000 Kr., hvoraf Amtet udredede $\frac{3}{4}$ og Byen $\frac{1}{4}$.

I 1894 foretoges en Udvidelse af Epidemisygehuset. Der opførtes saaledes en Bygning til Modtagelse af Difteripatienter. Den indeholdt en Operationsstue og 8 Sygeværelser, hvoraf 5 i Stueetagen og 3 i Loftetagen, foruden Funktionærværelser, Køkken m. v. Endvidere opførtes samme Aar en Receptionbygning. I 1902 opførte man en Bygning til Modtagelse af Scarlatinpatienter med 6 Sygestuer, hvoraf 2 i Loftetagen, Operationsstue, Funktionærværelser m. v. I Aarenes Løb viste det sig imidlertid, at man kun i meget ringe Udstrækning havde Brug for en særskilt Bygning til Scarlatina, og da der samtidig viste sig stor Trang til Plads for saadanne Tuberkulosepatienter, der enten ventede paa Optagelse i eller var udskrevne fra Sanatorium som uhelbredelige, blev Bygningen med Ministeriets Tilladelse fra 1. Juli 1906 taget i Brug som Tuberkulosehospital, dog uden Statstilskud til Driften. I Aarenes Løb stilledes der imidlertid større og større Krav til Pladsforholdene, hvilket resulterede i, at man besluttede at nedlægge Tuberkuloseafdelingen og henvise de herhen hørende Patienter til Tuberkulosehospitalet i Hobro og

Æbeltoft. I 1908 blev Diferibygningen udvidet og ændret, saaledes at der blev særskilt Opgang til Loftetagen, der ved Ændringen blev en særskilt Afdeling paa 5 Sygeværelser til 14 Senge med dertil hørende Funktionærværelser og Udenomsrum. I 1919 blev der i Haven bygget underjordisk Kedelrum og installeret Centralvarmeanlæg og W. C. Autoriteterne mente imidlertid, at man ikkeselv med fornævnte Udvidelser havde Plads nok i Tilfælde af en Epidemi med større Udbredelse, og der blev derfor i 1922 opført en Sanobarak, der bestaar af 4 Sygestuer med Plads til 32 Patienter, foruden Funktionærværelser. Epidemisygehuset kan herefter, naar det kniber, rumme 122 Patienter.

GUDRUN INGEBORG ANDERSEN, Oversygeplejerske, er født den 7. Maj 1881 som Datter af Tømrer L. Andersen og Hustru Nicoline, født Jensen. Uddannet som Sygeplejerske ved Aarhus Amtssygehus 1906—08, Assistent paa Skanderborg Amtssygehus 1908—11, paa Randers Købstads Sygehus 1911—20, ansat ved Randers Købstads Epidemihus som Oversygeplejerske 1920.

St. Josephs Hospital og Amtssygehuset i Randers.

SCT. JOSEPHS HOSPITAL OG AMTSSYGEHUS I RANDERS. I 1868 kom St. Joseph-Søstrene til Randers, hvor de i største Fattigdom begyndte Skoleundervisning. I 1896 overdrog Lægerne A. Linde, Jacobsen og Vogelsang Søstrene en lille Klinik i von Hattensstræde. Den flyttede næste Aar til Ladegaardsgade og var da paa 10 Senge. Den anvendtes navnlig til ambulante Behandling, og Søstrene gik desuden ud og plejede de syge i Hjemmene.

I Aarene 1902—03 blev der paa en af Randers Kommune skænket højtliggende Grund mellem Hadsundvejen og Fabers Alle over for Skovbakken opført et Sankt Joseph-Søstrenes Hospital efter Tegninger af afdøde Arkitekt Jensen-Wærum. Hospitalet er bygget i romansk Stil af røde Mursten i tre Etager med Skifertag, buet Facade mod Syd, Midtparti med Spir og en Midterfløj mod Nord. Det har 45 Senge. Hospitalet, der indviedes den 12. November 1903, kostede i Opførelsessum ca. 150,000 Kr.

Efter en for 30 Aar indgaaet Overenskomst mellem Randers Amt og Sankt Joseph-Søstrene, opførte disse med Amtets Garanti i Aarene 1914—16 paa Hospitalets Grund et Amtssygehus i Tilknytning til det bestaaende Hospital. Grunden var egentlig ikke stor

CHR. LANGBALLE,
Overlæge.

nok til denne Udvidelse, men der opnaaedes Dispensation i saa Henseende hos Sundhedsautoriteterne, og man byggede i Højden.

Amtssygehuset opførtes efter Tegninger af Arkitekt Jensen-Wærum i den nordlige og højere liggende Del af Grunden mod Fabersvej. Det ligger omtrent en Etage højere end det oprindelige Hospital. Det er bygget i tre Stokværk med Kælder og er forbundet med Sct. Josephs Hospital ved en 38 Meter lang, lukket, buet Passage i 1. Sals Højde. Mod Fabersvej er der 2 Endefløje og et Midterparti, hvori

Søster LUDMILLA,
Forstanderinde.

findes brandfri Hovedtrappe og Personelevator til Sygetransport gennem alle Etager. Sygehuset har Plads til 100 Patienter. Amtssygehuset blev taget i Brug den 1. Juli 1916. Mellem og foran Bygningerne er Haveanlæg. Mod Øst i Arealet ligger et Ligkapel med Sektionsstue og en Bygning rummende Vaskeri og Tørrerum, Desinfektionsanstalt samt to Celler for Sindssyge.

I Sct. Josephs Hospitalet — den ældste Del af Komplekset — er i Kælderetagen i den nordgaaende Midtfløj fælles Køkken med dertil hørende Rum for begge Sygehuse. I Hovedfløjens østlige Ende er der Spisestue for Søstrene, i den vestlige en Sygestue. I Midterpartiet findes Lægeværelse, Vestibule, Venteværelser m. m. Stueetagen, der mod Syd har aabne Balkoner, har 9 Sygestuer og mod Øst en Forsamlingssal. Førstesalen har 3 Sygestuer, Operationsstue med Forbindingsstue, Soveværelser for Søstrene, Badeværelse, Linnedkammer og mod Øst en Bedesal. De to Sygehuse, Sct. Josephs Hospitalet og Amtssygehuset, har fælles Administration. Sygehusets Bestyrelse bestaar af Provincialforstanderinden for Sankt Joseph-Søstrene i Danmark, Mère Marie Amélie, Hospitalets Forstanderinde, Søster Marie Ludmilla og Amtssygehusets Overlæge Chr. Langballe. Sygehuset ejes af Ordenen i Chambery.

CHR. LANGBALLE, Overlæge, er født den 13. Maj 1871 i Randers som Søn af Stadslæge Niels Brock Langballe og Hustru Inger Christiane, født Møller. Gift 1902 med Ellen Margrethe Poulsen, Datter af Sagfører Niels Poulsen og Hustru Marie, født Albertsen. Student fra Randers 1889, med Eksamen 1896. Amanuensis hos Læge Langballe fra Januar til August 1896, Holstebro 1896–97, Reserve-læge i Randers 1897–99, Studierejse i 1900, Kandidat ved Kommunehospitalet 1900–02, praktiserende Læge i Randers fra 1902, Læge ved Sct. Josephsøstrenes Hospital i Randers 1905. Overlæge ved Amtssygehuset siden 1916.

RANDERS FORSØRGELSHJEM ligger i Vestergade og er grundlagt i 1807, men udvidet og ombygget adskillige Gange. Det udvidedes først i 1816 og derefter i 1824. Det ombyggedes i 1867 og i 1874. Den første Ombygning kostede 16,700 Rdl. og den anden 13,000 Rdl. I 1888–89 ombyggedes Ejendommen igen og udvidedes samtidig. I 1905 brændte Hjemmet, og Østgavlen ødelagdes, men denne genopbyggedes og yderligere Udvidelser foretoges. Hjemmet udgør et anseligt Bygningskompleks af røde Mursten i to Stokværk, hvoraf en Del har Kælder. Bygningen bestaar af det egentlige Forsørgelshjem med Plads til ca. 75 Personer og en Sygeafdeling. Desuden findes der en Arbejds- og Tvangsarbejdsanstalt. I Tvangsarbejdsanstalten optages kun mandlige Tvangsfanger. Foruden Bolig for Inspektøren og flere andre Personer, der er knyttet til Anstalten, indeholder denne en Bedesal og Arbejdsstuer samt Vaskeri, der besørger al Vask for de kommunale Institutioner m. m. Fattiggaarden har haft sin egen Kirkegaard, der laa ved Anstalten. Kirkegaarden var indviet 1820 og nedlagdes i 1885.

J. NIELSEN,
Inspektør.

JOHANNES NIELSEN, Forsørgelsesinspektør, er født den 21. September 1885 som Søn af Smed C. Nielsen fra Nr.-Alslev og Hustru Marie, født Helvig. Gift med Jensine Petrine Madsen. Uddannet som Smed, ansat paa „Scandia“ i 1905, Undersøger ved Randers Fattigvæsen 1918, Fuldmægtig 1925, Forsørgelsesinspektør siden 1931. Formand og Kasserer for Socialdemokratisk Forening i Randers i 8 Aar, Formand for Arbejdernes Oplysningsudvalg i 5 Aar.

C. E. MELDGAARD,
Forvalter.

CHRISTEN ERIK MELDGAARD, Forvalter, er født den 17. Maj 1887 som Søn af Gaardejer N. Meldgaard i Tjørring og Hustru Nielsine, født Christensen. Gift med Anna Kirstine Hansen. Uddannet

som Landmand, Opsynsmand ved Tvangsarbejdsanstalten 1921, Forvalter siden 1928.

A. M. H. JØRGENSEN,
Sygeplejerske.

M. G. CRAMER,
Vaskemester.

E. B. JENSEN,
Økonoma.

K. M. KROGSØE,
Oldfrue.

ANNA MARIE HJORTH-JØRGENSEN, Sygeplejerske, er født den 22. Maj 1886 som Datter af Husejer P. Jørgensen i Tvilum og Hustru. Uddannet til Sygeplejerske paa Julemærkesanatoriet ved Kolding Fjord og Randers Sygehus fra 1912—16, paa Tuberkulosehospitalet i Holstebro fra 1916—18, i Hobro fra 1918—20, siden 1927 Sygeplejerske ved Randers Forsørgelseshjem.

MARIUS GEORG CRAMER, Vaskemester, er født den 18. September 1903 som Søn af Kedelpasser S. J. Cramer og Hustru Kathrine, født Nielsen. Uddannet til Vaskemester hos Th. Cramer i Randers, Vaskemester ved Randers Forsørgelseshjem siden 1. Juli 1931. Medlem af Fodboldudvalget i „Freja“ i Randers.

EMMA BALLE JENSEN, Økonoma, er født den 3. September 1875 som Datter af Restaurator Chr. Balle Jensen i København og Hustru Ane, født Jørgensen. Økonoma paa Randers Forsørgelseshjem siden 1. Oktober 1907.

KAREN MARIE KROGSØE, Oldfrue, er født den 23. November 1871 som Datter af Baneformand S. J. Krogsøe i Aarestrup og Hustru Kristine, født Carlsen. Uddannelse i Strykning og Syning, Vaske-ribestyrende ved Randers Forsørgelseshjem fra 1922—31, Oldfrue s. S. siden 1931.

DE GAMLES HJEM I RANDERS ligger i Søren Møllersgade og er opført i 1895—96 for ca. 63.000 Kr. Bygningen er i to Stokværk med Kælder og af røde Mursten, den er opført efter Tegning af Arkitekt Jensen-Wærum og var vistnok den første af sin Art her i Landet. Oprindeligt havde Hjemmet Plads til 50 Beboere, men i 1906 udvidedes det til at rumme 112 og i 1927 til 120. Nu har det 156 Beboere. I Bygningen er der desuden Lejlighed til Forstanderinden, til Betjeningen og Lokaler til Økonomien. Beboerne faar fuldstændigt Underhold og et mindre ugentligt Pengebeløb. Hjemmets Bestyrerinde er Frk. Jensine Henriksen.

JENSINE KIRSTINE HENRIKSEN, Bestyrerinde, er født den 20. April 1881 som Datter af Landmand Chr. Henriksen i Gloslunde og Hustru Antoinette, født Poulsen. Uddannet som Sygeplejerske paa Lucasstiftelsen og Frederiks Hospital 1908, Sygeplejerske i Vorupør pr. Sjørring fra 1908 - 21, ved Randers Forsorgelseshjem fra 1921—27 og siden da Forstanderinde ved De gamles Hjem i Randers

RANDERS BØRNEHJEM „CHRISTIANSBORG“ ejes af Selskabet „Børnenes Vel“, Randers. Denne Forening stiftedes den 20. Januar 1903 for at gøre Vel mod trængende Børn. I 1906 købte Selskabet Bygningerne af „Christiansborg“, som ligger ca. 1½ km fra Byens Centrum i en gammel 2 Tdr. Land stor Have med smuk Udsigt ud over Randers Fjord og de store Engdrag,

Christiansborg.

der grænser op dertil. I Stuebygningen begyndte Randers Børnehjem den 1. Juni 1906 sin Virksomhed med Plads til 35 Børn, Drengene og Piger, i Alderen fra 2 til 14 Aar. Bygningen har gennem de 26 Aar undergaaet en gennemgribende Forandring og Modernisering, saa hvert Rum fra Kælder til Kvist paa den mest praktiske Maade er taget i Brug. I Hjemmet findes nu alle moderne Bekvemmeligheder, saasom Vand, Gas, Elektricitet, W. C. og Centralvarme. Trods dette, at Hjemmet er statsanerkendt, bliver som Regel kun ca. 1/3 af Pladserne besat af Værgeraadsbørn, medens de 2/3, med faa private Anbringelsers Undtagelser, besættes af Randers Kommunes Børn. Der findes ingen Skole paa Hjemmet, men Børnene gaar i Kommuneskolerne. Om Sommeren beskæftiges Børnene i Haven og i Særdeleshed i de foran Hjemmet liggende Børnehaver. Da Børnene i Skolen faar Undervisning i Sløjd, drives der ikke nævneværdig Husflid paa Hjemmet, kun nogen Fritidssyssel om Vinteraftenerne, mest Udsavningsarbejde. Juli Maaned, Feriemaaned, tilbringer alle Børnene i Børnehjemmets i 1921 erhvervede Sommerhus ved Mogenstrup Strand. Hjemmets Leder er Niels Hansen.

BØRNEGENES VEL"s OPTAGELSESHJEM I RANDERS blev stiftet i Helligaands-huset den 20. Januar 1903 med det Formaal for Øje at hjælpe alle de Børn, der maatte trænge til Hjælp i eller uden for Hjemmet. Selskabet erhvervede 1906 en Bygning, som skulde anvendes til Børne- og Optagelseshjem, men Tidens Krav blev større, og det viste sig efter nogle Aars Forløb, at et særskilt Optagelseshjem var paatrængende nødvendigt, og dette blev indrettet i en lille lejet Villa i Nærheden af Børnehjemmet i Aaret 1916. Optagelseshjemmet har i de Aar utvivlsomt virket til overordentlig stor Vel-signelse og løst en Opgave, som var højst paakrævet. Som Tiden gik, var det øjensynligt, at Hjemmet var alt for lille og for lidt tidssvarende til i Længden at kunne magte Opgaven. Ved Hjælp fra Byens Borgere samt Amt og Kommune, erhvervede Selskabet

derfor i Aaret 1924 en ny, større Villa beliggende paa Udbyhøjvej 50. Ved forskellige Tilbygninger og Forandringer er Hjemmet kommet i sin nuværende Skikkelse, beregnet til at optage 30 Børn i Alderen fra 2 til 14 Aar og med en særskilt Spædbørnsafdeling til 11 Børn. Selskabet opnaede ministeriel Anerkendelse den 5. September 1925. De skolepligtige Børn gaar i Randers Kommuneskole. Hjemmet modtager Børn fra Byen og Randers Amt samt fra Værgeraad, Sogneraad og private. Hjemmets Leder er A. A. Kildehave.

NIELS HANSEN, Forstander, er født 25. Marts 1874 som Søn af Landmand H. Pedersen og Hustru Karen Marie, født Andersen. Gift 1899 med Mette Johanne Andersen. Uddannet som Mejerist, Mejeribestyrelser i 17 Aar, de sidste 12 Aar i Vivild. Siden 1914 Bestyrer af Randers Børnehjem.

N. HANSEN,
Forstander.

AXEL ANDERSEN KILDEHAVE, Forstander, er født den 20. Marts 1895 som Søn af Husmand A. Andersen og Hustru Kirstine, født Frandsen. Gift 1922 med Gerda, født Lindeblad. Diakon 1919, Lærer og Medhjælper paa forskellige Børnehjem 1919-24. Siden 1924 Forstander for Randers Optagelseshjem.

A. A. KILDEHAVE,
Forstander.

SCT. JOSEPHS SØSTRENES BØRNEHJEM I RANDERS er oprettet i 1871. I Aaret 1856 kom de første Sct. Josephs Søstre til Danmark, efter at Landet i 1849 havde faaet Religionsfrihed. Efter lange Maaneders Kamp i Nød og Lidelse fandt de endelig den første Lejlighed til at optage deres egentlige Gerning: Arbejdet for den lidende og trængende Næste.

En Artistinde opsøgte dem en Dag og bad dem om at tage sig af hendes 22 Mdr. gamle Pigebarnd, hvis Lemmer Moderen allerede forlængst havde odelagt i det forfængelige Haab at danne en Akrobat af Barnet. Ikke længe efter fik de betroet et andet Barn i en lignende Tilstand. Spiren var lagt til det store Barmhjertighedens og Kærlighedens Træ, i hvis Skygge siden saa mange forladte og ulykkelige Sjæle skulde søge Ly og Tillflugt.

Børnehjemmet har Plads til 7--8 Børn, og der optages ogsaa Børn fra Værgeraadene. I Forbindelse med Børnehjemmet har Søstrene en Skole, hvor Børn fra katolske Hjem i Byen og Omegnen undervises.

RRANDERS BØRNEASYL er oprettet i 1840 og opretholdes ved Legater og Tilskud fra Kommunen. Børneantallet er som Regel 60 om Sommeren og henimod 80 om Vinteren. Børnene beværgtes om Vinteren med varm Mælk. De beskæftiges iøvrigt med

Frøbelske Børnehavearbejder og Sanglege. Asylet administreres af en privat Bestyrelse bestaaende af: Pastor Jensen, Formand, Pastor Ingerslev, Næstformand, Købmand Sophus Rasmussen, Stadsingeniør Kromann og Lærer N. P. Nielsen. Asylets Bestyrerinde er Frk. J. Knees og Medhjælperne er Frk. K. Jensen.

JOHANNE KNEES, Bestyrerinde, er født d. 2. Marts 1876 som Datter af Bagemester H. R. Knees og Hustru Else Marie, født Johansen. Uddannet i Frk. Stahlschmidts Børnehave, senere 5 à 6 Sommerkursus paa Baggers Frøbelseminarium i København, Bestyrerinde paa Skive Børneasyll fra 1899-1920. Bestyrerinde ved Randers Børneasyll siden 1920.

J. KNEES,
Bestyrerinde.

K. JENSEN,
Medhjælperne.

Randers Museums Bygning.

RANDERS MUSEUM består af 2 selvstændige Afdelinger: Den historiske Samling og Kunstafdelingen, der er samlede i den fælles Museumsbygning, men som begge har sit Udspring fra rent private Foreninger og fra en meget beskeden Begyndelse.

Den ældste af disse Foreninger er Kunstforeningen i Randers, der blev startet den 3. Juni 1851 paa Initiativ af Overlærer Mørck, der blev Foreningens første Formand. Programmet for Foreningen var at afholde en aarlig Udstilling af Malerier, hvortil den gamle Kunstforening i København velvilligst udlaaente sine Indkøb. Disse Billeder søgtes saa supplerede med Malerier af andre Kunstnere, der blev opfordrede til at deltage i disse Udstillinger. Paa de aarlige Udstillinger, der afholdtes i Klubbens lille Sal, blev der saa indkøbt Billeder til Bortlodning, og det første Aar kunde man erhverve 10 Billeder til en samlet Købesum af 580 Rdl.

Foreningen startede med et Medlemstal af 176 og et Budget paa ca. 600 Rdl. aarlig, i Datiden jo et ikke helt ringe Beløb.

I 1854 blev Herredsfoged Kampmann Foreningens Formand. Fra 1857—64 beklædtes denne Post af Amtsforvalter Schaffalitzsky de Muckadell, fra 1864—74 af Justitsraad, Borgmester Fischer og til 1882 af Rektor, Professor Whitte og endelig fra 1889 til sin Død i 1926 af Arkitekt Jensen-Wærum.

Blandt da mange gode Mænd, der sluttede op om Foreningen, finder man Apoteker Daugaard, der var Medlem af Bestyrelsen fra 1884—87 og var med til det Møde 1887, hvor det besluttedes at danne en Fond og af de aarlige Medlemsbidrag at anvende et Beløb til Indkøb af Billeder, der ikke skulde bortloddess, men forblive i Foreningens Eje for at overdrages til det eventuelle Kunstmuseum i Randers, hvortil Planerne da begyndte at tage Form.

Den 12. Juli 1872 stiftedes „Foreningen for en historisk Samling i Randers“, vistnok

Randersstue fra Renaissanceetiden.

paa Initiativ af Arkitekt Uldahl. Den første Bestyrelse konstituerede sig med Kammerherre, Amtmand Rosenørn som Formand. Begyndelsen var meget beskednen med et Beløb een Gang for alle paa 161 Rdl. og 56 Rdl. i aarligt Bidrag. Foreningen lejede en 2-Værelers Lejlighed paa Brødregade i Randers for 60 Rdl. aarlig, hvortil Amtshusholdningsselskabet bidrog med 10 Rdl., mod at faa det ene Værelse overladt til Analyser. Der blev anskaffet et Glasskab til Samlingen, som bestod af 175 Numre og var assureret for 200 Rdl. Byraadet bevilgede et Tilskud paa 50 Rdl. aarligt. Ved Bestyrelsens Initiativ og interesse-rede Arbejde voksede Samlingen imidlertid hurtigt. Allerede i 1873 skænkede Oldnordisk Museum en betydelig Gave til Samlingen, der yderligere forøgedes ved Udgravninger, Køb og Gaver rundt omkring fra.

Af større Erhvervelser fra Samlingens første Tid kan man nævne de 2 Baade fra Middealderen, hvoraf den ene, funden i Udbyover Sø, skænkedes af Holjægermester v. Folsach, den anden fra Kolindsund af Inspektør Lunø. Der er ogsaa det store, sjældne Broncefund af 400 Perler og 2 Brystspænder fra Korup Sø, Nord for Kalø.

I 1877 blev Samlingen flyttet hen i Lokaler i den gamle Latinskole, Helligaandshuset, som Byen stillede til Samlingens Disposition, og her havde Samlingen til Huse, indtil den i 1893 flyttede ind i den nye Museumsbygning. I 1879 blev Lærer R. C. Andersen indvalgt i Bestyrelsen og blev, da Amtmand Rosenørn i 1885 flyttede fra Byen, hans Efterfølger som Bestyrelsens Formand, i hvilken Stilling han virkede til 1895.

Imidlertid opsagde Kommunen de af Samlingen benyttede Lokaler i den gamle Latinskole til Fratrædelse 1. April 1891, og nu fremtvinges Tanken om at rejse en selvstændig Museumsbygning, der skal omfatte den historiske Samling samt en Kunstafdeling.

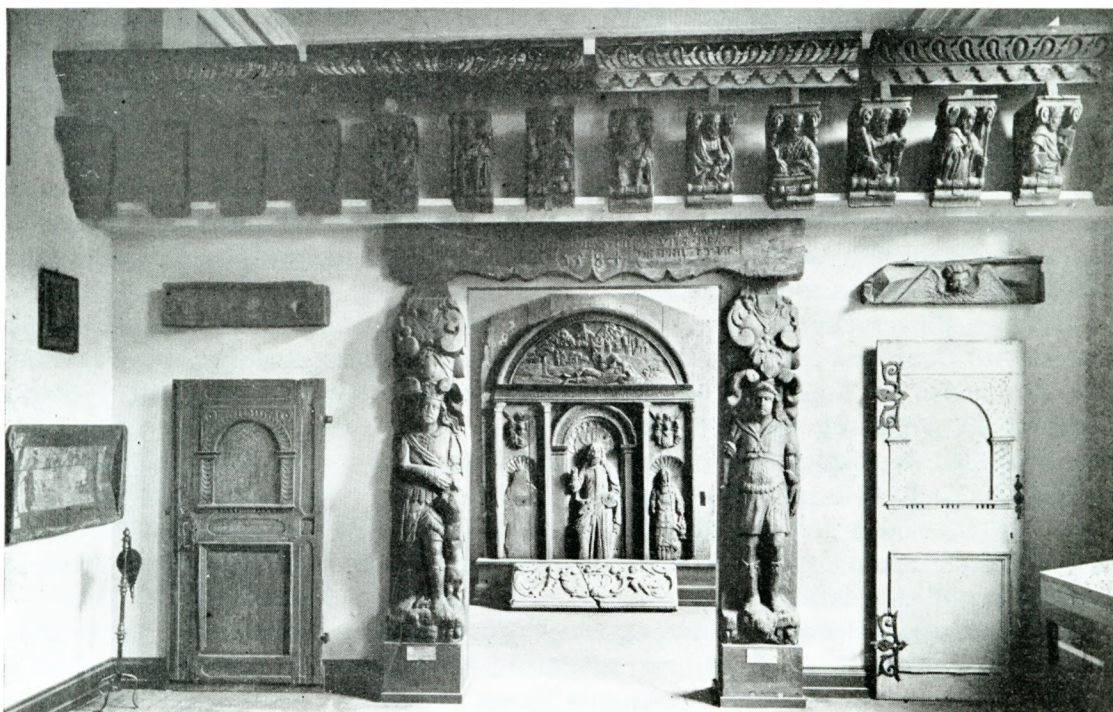
Til Beliggenhed for Museet valgte man den Grund, hvorpaa det nu ligger, og som ejedes af Kommunen. Man antog det af Arkitekt Poulsen udarbejdede Projekt, der var

kalkuleret til at koste 45,000 Kr. uden Grund. Grunden kostede 15,000 Kr. Det lykkedes paa Finansloven 1891—92 at faa bevilget et Statstilskud paa Halvdelen af dette Beløb, og Resten tilvejebragtes ved, at Byen — foruden Grunden — gav et Tilskud paa 5,000 Kr. og ved Bidrag fra Sparekasse, Amt og en privat Indsamling, der gav 4,000 Kr. Museet indviedes højtideligt den 29. August 1893. Det viste sig imidlertid senere, at Bygningen sank, og Muren slog Revner, og i 1908 maatte Bygningen lukkes, og Samlingerne magasineres.

Det blev overdraget Arkitekt Jensen-Wærum den ingenlunde lette Opgave at forestaa Restaureringen, og han løste Opgaven paa den Maade, at han tilbyggede hele Forpartiet, hvorved Bygningen blev stivet af, og Museet fik en meget betydelig Udvidelse. Denne Restaurering og Udvidelse kostede ca. 42,000 Kr.

Den historiske Samling kunde straks rykke ind med sine allerede righoldige Samlinger, der jo i Tidens Løb var vokset til en anelig Størrelse.

Kunstafdelingen raadede ikke over ret mange Kunstværker ved Starten. Som en første Begyndelse havde Randers Kunstforening skænket den 3 Billeder, et af P. Kornbech, „Gadeparti i Amalfi“, et af W. Thornø, „Syerske Pinsemorgen“ samt et af Milton Jensen, „I Foraarstiden“. Ved Hjælp af et Statstilskud paa 2,000 Kr. aarligt var indkøbt 8 Malerier og forskellige Gibsafstøbninger, og enkelte Gaver havde Museet ogsaa modtaget, saaledes fra Etatsraad Ankerstjerne 2 Billeder af Milton Jensen, og fra Prokurator Jacoby de 2 meget smukke Billeder: Joachim Skovgaards „Parti fra Halland“ og N. P. Mols „Redningsbaaden er ude“, 2 Billeder, der hører til Samlingens bedste. Baade Kunstakademiet og Thorvaldsens Museum skænkede forskellige Gibsafstøbninger, og fra Kunstmuseet og Grosserer Hirschsprung blev der deponeret en Del Billeder. Forskellige Kunstnere havde ogsaa indvilget i at ophænge en Del af deres Billeder paa Museet, hvoraf flere senere overgik til Samlingen ved Køb. I de følgende Aar øgedes Samlingens Værdi ved bety-

Fra Stuen med Bygningsdele. Foroven de 14 Knægte fra Apostelgaarden.
Midt i Portaabningen ses den gamle Kirkedør fra Sct. Mortens Kirke, skaaret 1688.

delige Indkøb, saaledes i 1897 af Eckersbergs meget smukke Marine: „En engelsk og amerikansk Fregat i Kamp“ og i 1898 af Jerndorffs dejlige Billede „Landskab fra Utoft Hede“, der er Landskabsstudie til hans bekendte Billede af Dalgas. I 1896 anskaffedes en Skitse af Marstrand: „Den vantro Thomas“, der købtes for 600 Kr. Dette Billede be-
gejstrede Direktør Karl Madsen, København, saa meget, at han i 1916 indledede Forhand-
linger med Museet om at faa dette Billede afgivet til Kunstmuseet i København.

Der afsluttedes en „Bytteforretning“ mellem Museerne, og mod at aflevere Marstrands
Billede fik Randers Museum 10 af Kunstmuseets betydelige Kunstværker som Depositum.

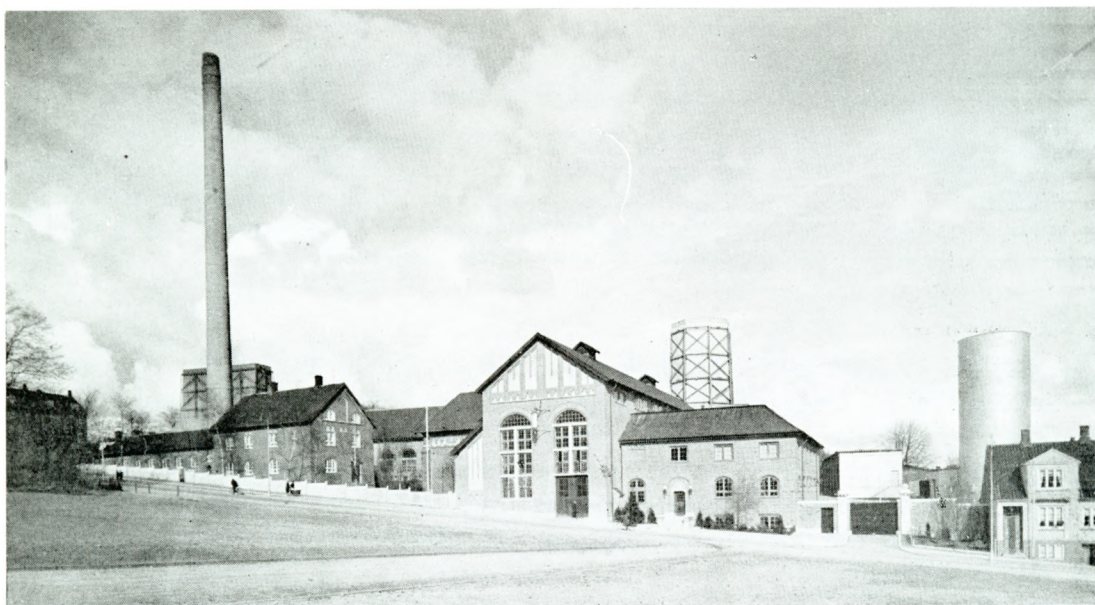
Det var en meget smuk og repræsentativ Malerisamling, der paa en efter Forholdene
fyldig Maade afspejler dansk Billedkunst ligefra Eckersbergs Dage og til Nutiden, men
Samlingen havde efterhaanden den Mangel, at værdifulde og mindre betydelige Billeder
hang imellem hinanden. Det var derfor for Museet en betydningsfuld
Begivenhed, da det i 1927 lykkedes at formaa fhv. Direktør for
Kunstmuseet Karl Madsen til personlig at komme til Randers og fore-
staa denne Omorganisation. Museet ejer nu ca. 200 Billeder, der er
vurderede til ca. 1/4 Million. Hvad den historiske Samling er værdi,
er jo ikke let at sige. Mange af dens Skatte er jo uerstattelige.
Den er assureret til 100,000 Kr.

PAUL ERHARDI BUHL, Overretssagfører, født den 1. November 1881
i Randers som Søn af Overretssagfører A. Th. Buhl og Charlotte Cathrine Er-
hardi. Gift 1912 med Johanne Grace Achen. Student fra Randers 1899. Cand.
jur. 1905, By- og Herredsfuldnægtig i Skive, Sagfører 1909, Overretssagfører
1912. Formand for Bestyrelsen af Randers Museumsbygning og Kunstsamling.

P. E. BUHL,
Overretssagfører.

RANDERS KOMMUNALE ELEKTRICITETSVÆRK. Indtil Aaret 1906 fandtes der
uden for Hovedstaden kun nogle ganske faa Elektricitetsværker, og disse var højst
umoderne indrettet baade hvad Drivkraft og Fordelingssystem angik. Som det første af
de moderne Elektricitetsværker kom Randers kommunale Elektricitetsværk i Drift den 2.
September 1906.

Randers kommunale Elektricitetsværk.

Elektricitetsværket er bygget i den nordlige Del af Randers By, og det spænder over et Areal paa 10,700 m², hvoraf de 5,666 m² er bebyggede. Værket blev projekteret af Ingeniør cand. polyt. P. A. Pedersen, København, og det er blevet Mønster for en lang Række Elektricitetsværker i de danske Provinsbyer. Bygningerne er udførte efter Tegninger af Arkitekterne Jul. Schmith, København, I. P. Jensen-Wærum, og I. P. Hjersing, Randers. Pladsen ligger hævet ca. 40 m over Gudenaas Vandspejl, og den store Dampskorsten, der er 70 m høj, og hvis Top saaledes er 110 m over Vandspejlet, kan til alle Sider ses mange Kilometer borte.

Værket blev anlagt med Dieselmotorer som Kraftmaskiner, men i Begyndelsen af 1917 fik man Damp turbineanlæg. Der har fundet en meget stærk Udvikling Sted, og Udvidelser er derfor foretaget med faa Aars Mellemlum, hvorved flere af de ældste, smaa Maskiner er blevet erstattet med større. Ved Starten havde man 2 Dieselmotorer med ialt 360 Hk. Ved Udgangen af 1931 havde man 3 Dieselmotorer paa henholdsvis 450, 1,200 og 6,000 Hk. eller ialt 7,650 Hk. samt 2 Damp turbiner paa 2,100 og 3,750 Hk., ialt 5,850 Hk. Man disponerer altsaa nu over ialt 13,500 Hk.

Indtil Aar 1915 omfattede Forsyningen kun Randers By med Forstæder, derefter blev hele Oplandet elektrificeret ved Hjælp af et 10,000 Volts Højspændingsanlæg, der strækker sig mod Nord til Hadsund, mod Øst til Fjellerup, mod Syd til Haldum og mod Vest til Tjele. Afstanden til fjernest beliggende Forbrugere er i Vejtlængde 34 Kilometer og i Ledningslængde 49 Kilometer.

Det samlede Ledningsnet har en Længde af 1,700 km og indeholder 950 Tons Kobber. Paa dette er der hos Forbrugerne opsat 25,000 Maalere. Elektricitetsproduktionen var i 1932 13,6 Mill. Kwt. Til Anlæg af hele Virksomheden er der i Aarenes Løb forbrugt ca. 10,6 Mill. Kr. fordelt saaledes: Centralen 4,8 Mill., Ledningsnettet 5,4 Mill. og Fjernvarmeanlæg 0,4 Mill. I de senere Aar har der ved Drift og Nyanlæg været beskæftiget 80—100 Personer, og der udbetales aarligt 4—500,000 Kr. i Lønninger. Imellem Randers og Aarhus Elektricitetsværker finder Udveksling af Elektricitet Sted igennem en 25,000 Volts Ledning.

Elektricitetsværket bestyres under Ansvar af Byraadets Belysningsudvalg, hvis Medlemmer for Tiden er følgende: Borgmester Aa. Riis Flor, Formand, Apoteker Fr. Kabell, Malermester Nic. Borgen, Konsul J. Ejstrup og Overlærer A. Himmer.

Elektricitetsværkets Bestyrer er O. J. Westergaard.

O. J. WESTERGAARD, Elektricitetsværksbestyrer, er født 4. August 1879 i Hjadstrup. Uddannet ved Flaadens Skibsbygnings- og Maskinskole 1895—1901, senere gjort Tjeneste ved Flaadens Maskinkorps fra 1901—1905, derefter en kort Tid paa Frederiksberg Elektricitetsværk, siden 1. April 1906 ansat ved Randers kommunale Elektricitetsværk.

O. J. WESTERGAARD,
Elektricitetsværksbestyrer.

RRANDERS VANDVÆRK. Forsyningen af Drikkevand til Randers By er sikkert oprindelig sket fra Gudena, senere gennem private Brønde rundt i Gaardene eller fra de offentlige Pumper paa Torvene og i Gaderne. Af disse Pumper fandtes et ikke ringe Antal, og Vandet var gennemgaaende godt, enkelte var endog særlig bekendt for at yde fortrinligt Vand. Dette gjaldt saaledes Pumpen ved Svaneapoteket, og man sagde ligeledes, at Vandet derfra var en Betingelse for, at de ægte Randers Handsker kunde faa den rette Blødhed og Duft.

Befolkningen var sikkert nogenlunde tilfredsstillede med denne Vandforsyning, og under den lige efterfølgende Tid, hvor Vandværkerne dukkede op, blev Randers brugt